

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE

KOGUDUSTE LIIT

KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Grete Veedla

PROHVETLUSE VAIMUANNIST

UUES TESTAMENDIS JA KAASAJAL

Lõputöö

Juhendaja: Peeter Tamm, MA

Tallinn 2023

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Sõnade arv (ilma bibliograafia ja lisadeta)

Autor: (allkiri)

..... (kuupäev)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. VAIMUANNID	6
2. VANA JA UUE TESTAMENDI ARUSAAM PROHVETLUSEST	9
2.1. Vana Testament	9
2.2. Üleminek Vana Testamendi prohvetlusest Uue Testamendi prohvetlusse	11
2.3. Jeesus kui prohvet	12
2.4. Vana ja Uue Testamendi prohvetlus - sarnane või erinev	14
3. EKSEGEETILINE ANALÜÜS PROHVETLUSE SEISUKOHALT	18
3.1. 1Kr 14: 1-5 Keelterääkimisest ja prohvetlikult kõnelemisest	18
3.2. Ajaloolis-kultuuriline kontekst	18
3.3. Teksti struktuur	19
3.4. Salmieksegees	19
3.6. Teksti seosed	22
3.7. Armastus	23
4. UUE TESTAMENDI ÕPETUS PROHVETLUSE VAIMUANNIST	25
5. VARAKRISTLIK PROHVETLUS	28
5.1. Taust	28
5.2. Algkogudus	29
5.3. Kaheteistkümne apostli õpetus	31
5.4. Prohvetluse vähenemine. Probleem tänapäeval	33
6. PROHVETLUS KAASAJA KOGUDUSES. PRAKTILISED ASPEKTID	35
6.1. Kes võivad prohveteerida?	36
6.2. Prohvetlik eluviis ja teenimine	37
6.3. Prohvetlik kõne ja selle eesmärk	39
6.4. Prohveteeringute läbikatsumine ja vastuvõtmine	41
6.5. Miks on prohvetlus oluline?	43
KOKKUVÕTE	45
BIBLIOGRAAFIA	48
Lisa 1	53
SUMMARY	54

SISSEJUHATUS

Minu lõputöö pealkiri on “Prohvetluse vaimuannist Uues Testamendis ja kaasajal”. Läbi terve Piibli näeme, et Jumal juhatab oma rahvast nendega kõnelemise kaudu. “Tõesti, Issand Jumal ei tee midagi, ilmutamata oma nõu oma sulaseile prohveteile.” (Am 3:7).¹ W.A.Grudem tõdeb, et isiklike kogemuste hulgas prohvetluse vallas on kindlasti nii rõõmsat julgustust sellest, mida Jumal teeb, kui hoiatavaid ja traagilisi näiteid prohvetluse kuritarvitamisest. Mõlema poole kohta võib koguda palju häid ja halbu tunnistusi, mis ei ole siiski üheselt mõistetavad. Lõpuks tuleb kogu prohvetluse vaimuanniga seonduva kohta otsustada selle põhjal, mida ütleb Piibel ja selleks tuleb hoolikalt uurida Piibli õpetust.²

Impulss, mis ajendas mind prohvetluse teemat uurima, oli **probleem**, mida märkasin 1Kr 14:3³ poolt sõnastatu ja reaalse kogudusliku elu vahel. Erinevate külalisprohvetite teenistuste järgselt märkasin ülesehitatud inimeste seas ka segaduses või heitunud inimesi (näit seetõttu, et nende prohvetering oli lühem ja üldisem kui kellegi teise oma). Ka olen kohanud kristlaste seas prohvetliku anniga inimesi, kes on teadmatuses, kuidas seda andi kasutada.

Prohvetluse teemal on kirjutatud lõputöid nii Kõrgemas Usuteaduslikus Seminaris (KUS) kui mujal, viitan neile oma töös: Peeter Tamm, *Vana Testamendi prohvetid ja nende sõnum. Kursusetöö*, 1998; Toivo Teekel, *Prohvetlusest Eestimaal. Diplomitöö*, 2010; Janek Järveots, *Vana Testamendi väikesed prohvetid ja nende relevantsus kristlikus koguduses. Lõputöö projekt*, 2017; Allan Kroll, *Vaimuanded ja vaimuilmingud apostlikest isadest Augustinuseni. Magistrieksami osatöö*, 2020. Need tööd annavad hea ülevaate Vana Testamendi (VT) prohvetlusest, Eesti prohvetitest ja Eestit puudutavatest prohveteringutest läbi aja ning vaimuandidest kiriku ajaloos. Minu soov on lisada uurimus prohvetliku vaimuanni õpetusest UT-s kaasaegse kristliku koguduse heaks. Vaatlen prohvetlust, kui Kristuse ihu ülesehitamiseks antud Jumala andi koguduse elus ja jumalateenistustel.

¹ Bruce Collins, *Prohveteeeri! Praktilisi näpunäiteid prohvetliku anni arendamiseks* (Tallinn: Oleviste Kogudus, 2002), 18.

² Wayne A. Grudem, *The Gift of Prophecy: In the New Testament and Today* (Illinois: Crossway Books, 2000), Paperback version, 19.

³1Kr 14:3: “Aga kes prohvetlikult kõneleb, see kõneleb inimestele nende ehitamiseks ja julgustamiseks ja lohutamiseks”.

Eelnimetatud põhjustel tekkis mul soov teada saada, milline on piibellik alus prohvetliku vaimuanni kohta? Kus on Uue Testamendi (UT) prohvetluse juured, milline on prohvetluse roll UT koguduse elus, kuidas prohvetlikku vaimuandi kasutada? Pauluse sõnul on prohvetlik vaimuand väga vajalik Kristuse ihu ülesehitamiseks (1Kr 14:1-5). Kahju, kui seda andi õpetuse puuduse või lünklikkuse tõttu ei kasutata või lähenetakse sellele valel viisil, nii sõnumi edastajate kui vastuvõtjate seas. Käesoleva **töö eesmärk** on leida piibellik käsitlus prohvetliku vaimuanni kohta UT-s, et sellest oleks abi kaasaegsele kristlikult kogudusele. Minu lõputöö **uurimisküsimus** on: “Kuidas prohvetlik vaimuand on Jumala poolt mõeldud uustestamentlikus koguduses toimima?” Ja sellest lähtuvalt: *Mida õpetab Uus Testament prohvetliku vaimuanni kohta?*

Uurimismeetodina kasutasin UT teksti eksegeesi ja otsingut prohvetluse teemal Piibli sõnaraamatutest, leksikonidest, erialakirjandusest, Piibli tekstidest jm. Pidasin oluliseks 1Kr 14:1-5 eksegeesi tegemist, kuna see võimaldab aru saada, mida Piibel prohvetliku vaimuanni kohta õpetab. Valisin selle tekstilõigu, sest selles sisaldub UT prohvetluse tuum. Teoloogilisi teemasid on mõttekas uurida teemakohaste tekstide eksegeesi kaudu. Nii saame teada kõige olulisema mingi teema kohta.

Esimeses peatükis annan ülevaate vaimuandidest, mille hulka prohvetlus kuulub. Teises peatükis keskendun prohvetlusele Piiblis, alustades VT-st suundun UT prohvetlusele ja vaatlen Jeesust kui prohvetit. Võrdlen Vana ja UT-i prohvetlust, kirjutan veidi valeprohvetitest. Esitan koos eksegeesiga UT õpetuse prohvetlusest. Käsitlen varakristlikku prohvetlust, toon näiteid algkristlaste praktikast *Didache* põhjal. Puudutan prohvetluse vähenemise põhjuseid hilisemas varakristluses ja prohvetluse probleeme tänapäeval. Töö viimases osas keskendun kaasaja koguduse prohvetluse praktilistele teemadele: kes võivad prohveteerida; prohvetlik kõne; prohvetlik eluviis; prohvetearingu vastuvõtmine ja läbikatsumine; miks on prohvetlus koguduses oluline.

Olen töös põhjalikumalt kasutanud e-raamatuid Grudem, W.A, *The Gift of Prophecy: In the New Testament and Today*, 2000 ja Hyatt, E.L, *Prophets and Prophecy: Timely Insights from the Bible, History, and My Experience*, 2021. Lisaks olen toetunud raamatutele B.Collins, *Prohveteeeri!*, 2002 ja M.Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine... ja prohvetliku elustiili leidmine*, 2017 ning Rootsi pastori ja piibliõpetaja, teoloogiadoktor Peter Nordbergi räägitule jt. allikatele.

Põhimõisted

Mõiste "**vaimuannid**" üldine tähendus hõlmab kõiki kristlikus kogemuses esinevaid Vaimu ande, mis on mõeldud teenima kogudust.⁴

Prohvetlus on ilmutuslik vaimuand Jumalalt. **Prohvet** toob Püha Vaimu kaudu esile Jumala kõnetuse inimeste julgustamiseks, hoiatamiseks ja ettevalmistamiseks asjade osas, mida Jumal tahab teha. **Prohveteering** annab Jumala vaatenurga teatud kindla olukorra jaoks, mis võib puudutada nii minevikku, olevikku kui tulevikku. Prohvet edastab Jumala häält.⁵ UT-s viitab vaimuand "prohvetlus" (kr k propheteia, Rm 12:6; 1Kr 12:10, Ef 4:11) harjutamata, Vaimust inspireeritud kõnelemisele rääkija ja nende keeles, kellele sõnum on adresseeritud.⁶

Prohvetluse vaimuand on antud Jumala poolt kogudusele Kristuse ihu kinnitamiseks, julgustamiseks ja ülesehitamiseks (1Kr 14:3).

⁴ Ralph P. Martin, "Gifts, Spiritual" - *The Anchor Bible dictionary. Volume 2, D - G*, toim.Freedman, D.N., (New York: Doubleday, 1992), 1016.

⁵ Peter Nordberg, "Prohvetlus - metsik või väärtuslik?", intervjuerinud Külvi Maisov ja Veikko Võsu, *KÜSIMÄRK*, video 59:22, (TV7 eetris 20.03.2023, vaadatud 30.03.2023)

⁶ Eddie L Hyatt, *Prophets and Prophecy: Timely Insights from the Bible, History, and My Experience* (Grapevine: Hyatt Press, 2021), Paperback, 12.

1. VAIMUANNID

Prohvetlus on üks Püha Vaimu poolt kogudusele antud vaimuandidest. Fraas "vaimuannid" võtab kokku Vaimu ilmnemise UT kristlaste kogemuses⁷. Käsitlen selles peatükis vaimuandide olemust ja omadusi, mida saab üldistada neile kõigile. Jumala Vaimu ande näeme VT, Jeesuse ja algkoguduse ajast tänaseni toimimas Jumala rahva seas.

The Anchor Bible dictionary järgi on vaimuannid spetsiaalsed annid, mida Jumal on andnud kristliku koguduse üksikisikutele kogu koguduse ülesehitamiseks. Piibel tunnistab jumaliku vaimu tegutsemisest (VT-s kui *rûah* Jahve, UT-s kui Püha Vaim), mis läbib inimese Jumala teenimist, ülistust ja usulist ekstaasi. Näited VT-s ulatuvad "rûahi" laskumisest nii erinevate inimeste peale nagu Simson, Saul, Miika, Hesekiel (Km 14:6⁸, 19; 1Sm 10:10; Mi 3:8; Hs 1:2) kuni loomulike oskuste ja võimete arendamiseni Betsaleeli puhul (2Ms 35:30-31⁹) ning Iisraeli prohvetite ettekuulutusteni.¹⁰

Vaimuandide omamine suundus ootuses messiaanlikku ajastusse, mil pidi täituma Jesaja 11:2 (*Ja tema peal hingab Issanda Vaim, tarkuse ja arukuse Vaim, nõu ja väe Vaim, Issanda tundmise ja kartuse Vaim*), mille kohaselt *Jahve Vaim* puhkab Jumala võitu peal ja varustab teda (Lk 4:18-19¹¹). Sellele viidatakse ka Ap 2:22 ja Ap 10:38: "... kuidas Jeesus Naatsaretist, keda Jumal oli võidnud Püha Vaimu ja väega, käis mööda maad head tehes ja parandades kõiki kuradi poolt rõhutuid, sest Jumal oli temaga." Pärast Nelipüha oli Kiriku süünd kinnitatud apostellike väeilmingutega tõendava tunnusmärgina messiaanliku täideminiku uuest ajastust, mis oli saabunud koos Jeesuse ülendamisega Messiaks ja jumaliku Vaimu kinkimisega (Ap 2:17-39).¹²

⁷ Martin, "Gifts, Spiritual", 1016.

⁸ Km 14:6 *Aga Issanda Vaim tuli võimsasti tema peale ja ta kiskus lõvi lõhki, otsekui oleks ta kitsetalle lõhki kiskunud, kuigi tal ei olnud käes mitte midagi; oma isale ja emale ta aga ei jutustanud, mis ta oli teinud.*

⁹ 2Ms 35:30-31 *Mooses ütles,,,: „Vaadake, Issand on nimepidi kutsunud Betsaleeli, Huuri poja Uuri poja Juuda suguharust, ja on teda täitnud Jumala Vaimuga, tarkuse, mõistuse ja teadmistega ning igasugu tööoskusega.”*

¹⁰ Martin, "Gifts, Spiritual", 1015.

¹¹ Lk 4:18-19 *„Issanda Vaim on minu peal, seepärast on ta mind salvinud. Ta on mind läkitanud kuulutama vaestele rõõmusõnumit, kuulutama vangidele vabakslaskmist ja pimedatele nägemist, laskma vabadusse rõhutuid, kuulutama Issanda meelepärast aastat.”*

¹² Martin, "Gifts, Spiritual", 1015-1016.

UT-s kasutatakse vaimuandide kohta kahte kreeka keelset sõna: “pneumatika” (1Kr 14:1, 12; 2:13; 12:1) ja “charismata”, mida leidub ainult pauliinlikus korpuses (16 korda) ja 1Pt 4:10. “Karisma” tähendab sõna-sõnalt “armuand”, mis tuleneb sõnast *charis* (arm). Sõna keskmes on Jumala tasuta soosing, mis välistab igasuguse ärateenimise (Rm 4:4) või tasumise võimaluse (Rm 6:23). Termin on sobiv väljendama Jumala initsiatiivi inimkonna taastamisel tema terviklikkuse ja harmooniani jumaliku eesmärgi kohaselt ja võib olla kasutatud sünonüümina “igavese elu” kohta ülima “charisma” tähenduses (Rm 5:15; 6:23¹³; 11:29). Pauluse teenistus on tihedalt seotud selle armuandmise kogemusega (2Kr 1:11). Nii “pneumatika” kui “charismata” kuuluvad eeskätt Pauluse sõnavara hulka.¹⁴

New Bible dictionary järgi mõiste “vaimuannid” lähtub sõnast “charizesthai” (soosingu osutamine, tasuta andmine) ja on “charise” (armu) konkreetseks väljenduseks, omades nähtavat mõju sõna või teo kaudu. Sõna mitmuse vormi kasutatakse peamiselt tähistamiseks Püha Vaimu ande, mis on kingitud kristlastele erilise teenistuse jaoks. Püha Vaimu andide üldist levikut, tähistamiseks uut ajastut, uut välja jagamist, ennustas prohvet Joel ja seda kinnitasid Kristuse töötused oma jüngritele (Lk 12:12; Ap 1:8). Ettekuulutused täitusid nelipühapäeval (Ap 2:1-21, 33). Hiljem viidatakse arvukatele vaimuandidele Luuka (Ap 5:12-16; 8:13; 10:45), Peetruse (1Pt 4:10) ja Pauluse poolt (Rm 12:6-8; 1Kr 12-14). Ande jagab Püha Vaim tema suveräänse tahte kohaselt (1Kr 12:11, Hb 2:4) ja üks usklik võib saada neist ühe või mitu (1Kr 14:13). Leidub tugevaid tõendeid karismaatiliste ilmingute avaldumise kohta Korintose koguduses, kus Paulus näeb ette nende jätkuvat ilmumist kuni paruosia (Kristuse teine tulek) saabumiseni. Vaimuandide nimekirjad UT-s (Rm 12:6-8; 1Kr 12:4-11, 28-30; Ef 4:11-12)¹⁵ ei ole kindlasti lõplikud. Karismaatiliste andide eesmärk on eelkõige kogu koguduse ülesehitamine (1Kr 12:7) ja teiseks uskmataute veenmine ja ümberkujundamine (1Kr 14:22-25).¹⁶

New international Bible dictionary järgi teoloogiline termin *vaimuannid* tähendab mis tahes ande, mis tulevad armu läbi Jumalalt. Paulus arutles pikemalt 1Kr 12 vaimuandide üle, mis on antud erilisteks ülesanneteks kogudustes ja nende läbi (Rm 12:6-8; 2Kr 1:11; 1Pt 4:10). Nende hulka kuuluvad võime rääkida õppimata keelt, keelte tõlgitsemine, võime ajada välja

¹³ Rm 6:23 *Sest patu palk on surm, aga Jumala armuand on igavene elu Kristuses Jeesuses, meie Issandas.*

¹⁴ Martin, “Gifts, Spiritual”, 1016.

¹⁵ Vt Lisa 1.

¹⁶ Douglas, J.D., toim. *New Bible dictionary. Third Edition* (Leicester: Inter-Varsity Press; Downers Grove (Ill.): Intervarsity Press, 1996), 1130.

kurje vaim, eriline võime tervendada haigeid, prohvetlus, tarkusesõna ja eriline teadmine e tunnetusesõna. Paulus käskis korintlastel neid ande püüdlikult otsida, kuid ta märkis, et "kõige täiuslikum tee" on panna rõhuasetus usule, lootusele ja armastusele, mille seas armastus on kõige suurem. Igaüks vastutab iga talle antud annist eest (1Pt 4:10 *Teenigu igaüks teisi selle andega, mille ta on saanud, nagu Jumala mitmesuguse armu head majapidajad.*). Neid, kes väidavad enesel sellised annid olevat, testitakse õpetuslikel (1Kr 12:2-3) ja moraalsel alustel (Mt 7:15; Rm 8:9).¹⁷ Vaimuandide kasutamine peaks tõstma esile Kristust kui Issandat.¹⁸

Püha Vaim on varustanud Jumala inimesi Jumala tahte elluviimiseks väga erinevate andidega läbi Piibli ajaloo. Prohvetlus on olnud ja on jätkuvalt tähtis vaimuand. Järgnevalt keskendun prohvetluse teemadele Vanas ja Uues Testamendis.

¹⁷ Douglas, J.D., Tenney, M.C, toim. *New international Bible dictionary* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1987), 390.

¹⁸ Leon Morris, *Pauluse esimene kiri korintlastele* (Tallinn: Logos, 2008), 188.

2. VANA JA UUE TESTAMENDI ARUSAAM PROHVETLUSEST

Piibli põhjal on prohvetlus Jumala tahte üks väljendusvorme.¹⁹ O.Tärk kirjutab: “Piibel nimetab seda prohvetlikuks kuulutuseks, kui Jumala Vaimust inspireeritud inimene annab teistele teada Jumala tahte. Midagi teisest maailmast tungib siia maailma.”²⁰ Prohvetlik kõne on harilikult iseloomulikuks märgiks Püha Vaimu väljavalamisest inimeste peale piibliaegadel²¹. Piibel.NET sõna “prohvet” otsingu tulemuseks on üle 500 kirjakohta, üle poole neist VT-st.²² Prohvetitest ja prohvetlusest on nii VT-s kui UT-s väga palju juttu.

T. Lehtsaar kirjutab: *Prohvetluse all mõistetakse kristluses Jumala Vaimu poolt inimesele antud ilmutust. Prohvetluse olemuseks on, et inimene annab edasi jumaliku sõnumi. Prohvet on jumaliku sõnumi kandja, mitte selle autor.*²³ “Seda mõistke esmalt, et ühtki prohvetiennustust Pühakirjas ei või omapäi seletada, sest iialgi pole ühtegi prohvetiennustust esile toodud inimese tahtel, vaid Pühast Vaimust kantuina on inimesed rääkinud, saades sõnumi Jumala käest” (2Pt 1:20–21). Järgnevalt vaatlen VT prohvetluse olemust, sõna *prohvet* tähendust ja päritolu ning prohvetite kutset ja kõnet VT-s.

2.1. Vana Testament

Viidates Köhlerile²⁴ kirjutab P. Tamm: *VT on täidetud eeldusest, et on olemas inimesi, kes on vahendajaks Jumala ja inimeste vahel, kelle Jumal valib ja läkitab selleks, et nad annaksid edasi Jumala tahte. Piibli traditsiooni kohaselt on Iisraeli prohvetluse alguseks Moosese isik.* VT prohvetid on Jumala tahte vahendajad ja selgitajad oma kaasaegsetele.²⁵ Mooses palus Vaimu Iisraeli vanemate peale ja nad hakkasid prohvetlikult kõnelema (4Ms 11:25), ta soovis, et Jumala Vaim tuleks kogu rahva peale. “Kes küll annaks, et kogu Issanda rahvas saaks prohveteiks, et Issand paneks oma Vaimu nende peale!” (4Ms 11:29).²⁶

¹⁹ Andres Kirjamägi, *Prohvetlusest ja selle esindajaist Eestis* (Rakvere: Rakvere Nelipüha Kogudus, 1997), 5.

²⁰ Osvald Tärk, *Rooma kirja seletus* (Tallinn: Logos, 2002), 471.

²¹ Collins, *Prohveteeeri!*, 14-15.

²² <https://www.piibel.net/?q=prohvet> (vaadatud 23. märtsil 2023).

²³ Tõnu Lehtsaar, *Väike vaimuraamat* (Tallinn: Allika 2021), 104.

²⁴ Ludwig Köhler, *Vana Testamendi teoloogia* (Tartu: Greif, 1995), 63.

²⁵ Peeter Tamm, *Vana Testamendi prohvetid ja nende sõnum* (Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 1998), 4,8.

²⁶ Collins, *Prohveteeeri!*, 14-15.

Sõna “prohvet” (kr k prophetes) tähendab “kuulutajat” (tuleviku), “kõnemeest”. VT-s heebr k sõna “nabi” võib tähendada “kõneleja”, “kuulutaja”, kõige tõenäolisemalt “kutsutu”. VT prohveti ülesanne oli vahendada Jumala sõnumit Iisraelile rahva ajaloo otsustavatel etappidel.²⁷ Prohvetiseisus VT-s tähendas eelkõige otsest Jumala kutset üleloomulikul viisil (Hs 1-2; Js 6; Jr 1:4-5). Prohvetite kuulutuse fookus VT-s on kutse meelesparandusele, mis on tugevalt seotud Iisraeli ajaloos olevate kriisiperioodidega. Kui rahvas oli Jumala lepingust liialt taganenud, kerkis esile prohvet, kes viis Jumala sõnumi hoiatuse näol rahvani.²⁸ “Nabi” saadeti hoiatama Jumala rahvast, et nad pöörduksid oma pattudest ja ebajumalateenistusest ning pakkuma neile lootust ja julgustust, kui nad pöörduvad Issanda poole. “Nabi” ei valinud prohvetlikku kutsumust, vaid see anti talle Jumala poolt. Rõhutatakse, et tema prohvetlik kutsumus ei olnud tema enda valik, vastas Amos: "Mina ei ole prohvet ega prohvetijünger, ... Aga Issand võttis mind karja järelt ja ütles mulle: Mine, ennusta mu rahvale Iisraelile!" (Am 7:14-15). Nii nagu prohvetid ei valinud ise oma kutsumust või ametit, ei valinud nad ka sõnumeid, mida pidid edastama. Sõnumid tulid spontaanselt vastavalt Jumala otsusele. See on selge väidete põhjal nagu "Issanda Vaim tuli peale" (2Aj 15:1; Js 61:1); "Issanda käsi tuli mu peale" (Hs 3:14, 22; 8:1; 33:22; 37:1); ja "Issanda sõna tuli" (1Sm 15:10; Hg 1:1).²⁹

Prohvetid annavad “Jumala häälena” edasi teateid taevast ja peavad seisma kõrgemal inimlikest taotlustest. Jumal on prohveteid nimetanud oma suuks ja tahtmise teadaandjaks.³⁰ “Ja Issand sirutas oma käe ning puudutas mu suud; ja Issand ütles mulle: „Vaata, ma annan oma sõnad sulle suhu.” (Jr 1:9). “Ja kui sa lahutad väärtusliku tühisest, siis sa oled otsekui minu suu ...” (Jr 15:19). VT-s kasutasid prohvetid tihti väljendit: “Nõnda ütleb Issand: ...”, selle väljendiga leiab Piibel.NET-ist 265 vastet.³¹ Näit. 2Ms 7:26: “Siis Issand ütles Moosesele: "Mine vaarao juurde ja ütle temale: Nõnda ütleb Issand: ..." ja Jr 21:8: “Ja ütle sellele rahvale: “Nõnda ütleb Issand: Vaata, ma panen teie ette elu tee ja surma tee!”

VT õpetlase C. Westermanni arvates ei ole prohvetil mingit seost instrumendiks olemisega. “Pohvetitel on erilisel määral ühtsus nii ülimal seotuse kui ka ülimal vabadusega. ... tema elus ja ülesandes ringleb kõik kõige isiklikuma ümber.” Et kohtu asemel tulevad Jumala saadikud,

²⁷ Fritz Rienecker, Gerhard Maier, „*Prohvetlus*” – *Suur piiblileksikon* (Tallinn: Logos, 2011), 505.

²⁸ Sander Tulk, *Vana Testamendi prohvetiraamatu seletus - Hesekiel. Loengumaterjal KUS-i aines VKTJ.T.03*, mai 2022, 4.

²⁹ Eddie L Hyatt, *Prophets and Prophecy: Timely Insights from the Bible, History, and My Experience* (Grapevine: Hyatt Press, 2021), Paperback, 11-12.

³⁰ Kirjamägi, *Prohvetlusest ja selle esindajaist Eestis*, 5.

³¹ <https://www.piibel.net/?q=n%C3%B5nda%20%C3%BCtleb%20issand>, (vaadatud 28. märtsil 2023).

on Tema halastav headus. Prohvetid kehastavad armastuse ja viha lahutamatu vastastikkust ja ühtekuuluvust. Jumal kannatab Oma rahva pärast. Keset Jumala rahva varisemist VT-s, varisevad prohvetid kaasa, aga on ainsad, kes pole kaotanud seost alusega.³²

Enamasti olid prohvetid mehed, aga Piiblis on mainitud ka naisprohveteid, näit. 2Ms 15:20: "... siis naisprohvet Mirjam, Aaroni õde, võttis trummi kätte, ja kõik naised käisid tema järel trummidega ja ringtantsu tantsides." VT-s on prohvetitena nimetatud veel Deboorat (Km 4), Huldat (2Kn 22:14-20; 2Aj 34:22-28) jt. VT naisprohvetid olid viiteks uuele lepingule mil Jumal valab oma Vaimu välja kõigi inimeste peale ning „pojad ja . . . tütreid” ja „teenrid ja . . . teenijad” kuulutavad kõik prohvetlikult (Jl 2:28–29; Ap 2:17–18). Sellega VT kuulutab ette UT julgustust naistele kogudustes prohvetlikult kuulutada (Ap 21:9; 1Kr 11:5).³³

VT prohvetid edastasid *Jumala häält*, nad olid vahendajaks Jumala ja inimeste vahel, nende kutse ja sõnum tuli Jumalalt. VT prohvetlus suundus edasi UT prohvetluse. Järgnevalt vaatlen järjepidevust VT ja UT prohvetluse vahel.

2.2. Üleminek Vana Testamendi prohvetlusest Uue Testamendi prohvetluse

Uue Testamendi prohvetluse juured on Vana Testamendi prohvetlikus teenistuses.³⁴ UT kinnitab Jumala Vaimu tööd Vanas Testamendis, mitte ainult loomises ja väe ilmingutes, vaid ka Jumala sõna ilmutamises.³⁵

Peetrus kinnitab (2Pt 1:20-21) Pühakirja kahekordset autorlust. Püha Vaimu poolt liigutatud mehed ja naised rääkisid ja kirjutasid sõna Jumalalt. Paulus ütleb, et Vaim uurib Jumala sügavamaid asju, sest "keegi ei tunne Jumala mõtteid peale Jumala Vaimu" (1Kr 2:10-11). Jumala Vaim on Jumala mõtetest Jumala sõnaga Jumala prohvetite kaudu Jumala rahvale Jumalaga suhtlemise vahendaja. VT-s olid prohvetid selle kommunikatsiooni peamised edastajad. Nad ei olnud ainsad, kelle kaudu Püha Vaim Jumala ilmutust edastas. Jumala Vaim

³² Claus Westermann, *Tuhat aastat ja üks päev* (Tallinn: Logos, 1995), 124-125.

³³ Grudem. *The Gift of Prophecy ...*, EPUB Appendix 1: C. Women as Prophets.

³⁴ Hyatt, *Prophets and Prophecy ... Paperback*, 11.

³⁵ Christopher J.H. Wright, *Knowing God - The Trilogy: Knowing Jesus, God the Father, and the Holy Spirit through the Old Testament* (Langham: Global Library, 2017), 451.

töötas ka neis, kes kirjutasid jutustusi, psalme, koostasid seadust, kogusid tarkuse sõnu jne. “Kogu Pühakiri on Jumala sisendatud.” (2Tm 3:16).³⁶

Järjepidevus, mida varakristlased tajusid omaenda prohvetlike ilmingute kogemuse ja Vana-Iisraeli kogemuse vahel, nagu see on leitav VT-s, peegeldub terminoloogias, mida varakreeka keelt kõnelevad kristlased kasutasid. LXX³⁷ kasutas kreeka sõnu, mis on ehitatud tüvele “nabi”, mis tähendab "välja rääkima" või "kuulutama", et tõlkida heebrea keele vorme "prohvet", "prohvetlus" ja "prohveteerima". Kristlased võtsid üle sama sõnavara. Varajased juudi autorid ja kirjutised (nt Philo, Josephus, apokrüüfid, Surnumere kirjarullid) kitsendasid tavaliselt sellise terminoloogia kasutamise kas iidsetele Iisraeli prohvetitele või eshatoloogilistele prohvetitele, keda oodati päevade lõpus.³⁸

Uues Testamendis käsitleb apostel Paulus kõige otsesemalt prohvetluse rolli koguduses. Pauluse juhised Korintose kogudusele (1Kr 12-14) jumalateenistuse korraldamise ja prohvetliku vaimuanni kohta, on rohkem manitsus kui selgitus selle uue nähtuse kohta, et ilmutatud sõna antakse Vaimu kaudu etniliselt mitmekesisele kogukonnale, mis on Kristuse ihu (1Kr 12:27). Pigem eeldab Paulus, et liikmed teavad prohvetluse olemusest nii palju, kui nad peavad teadma, ja tema eesmärk on julgustada neid kõiki selle kui parima vaimuanni poole püüdlema (1Kr 14:1). See on ilmselgelt uus viis prohvetluse vaatlemiseks; vaevalt võib ette kujutada, et selline nõuanne tuleks Mooseselt, Jeremijalt või Jesajalt.³⁹

Järjepidevus VT ja UT prohvetluse vahel väljendus terminoloogias, mida algkristlased kasutasid. Jeesus ütles, et “Ta ei ole tulnud Seadust või Prohveteid tühistama, vaid täitma.” (Mt 5:17), Temas täitusid VT prohveteeringud ja algas prohvetluse uus ajajärk.

2.3. Jeesus kui prohvet

Viljatuse ja kohtumõistmise aeg on lõppemas. Kustutatud vaim on pärast pikka eemalolekut tagasi pöördumas. Jumal murrab vaikuse ja kõneleb taas, nagu ta seda kunagi prohvetite ajal tegi. Vaimu uue tegevusega on alanud päästmise aeg. Seda kuulutas ette Ristija Johannes, kes

³⁶ *Ibid.*, 451.

³⁷ LXX on lühend *Septuaginta* jaoks, millega tähistatakse vanimat kreekakeelset VT tõlget; “Sepuaginta” - *Piiblileksikon*, 583.

³⁸ David E. Aune, “Prophecy” - *Mercer Dictionary of the Bible*, toim. Watson E. Mills (Macon, Georgia: Mercer University Press, 1997), 714.

³⁹ Ellen F. Davis, *Biblical Prophecy. Perspectives for Christian Theology, Discipleship, and Ministry* (Louisville, Kentucky: WJK Press, 2014), 175.

oli rohkem kui prohvet (Mt 11:9) ja sellele viitab kellegi kohalolek, kes on suurem kui Joonas (12:41).⁴⁰ Järgnevalt vaatlen viiteid Jeesusele kui prohvetile, kuigi Ta oli rohkem kui prohvet.

Paljud VT-s alustatud teemad jätkuvad UT-s, neid arendatakse edasi. VT ettekuulutused osutasid Kristusele ja leiavad nüüd temas oma täitumise (Mt 2:23; 4:14; 26:56; Jh 12:38; 17:12; 19:36 jt). Jeesust nähakse kui "Moosesest sarnast prohvetit", keda kaua oodati (Jh 6:14; 7:40; Ap 3:2-24; 7:37), kuid Jeesust nimetatakse prohvetiks tavaliselt nende poolt, kes ei mõista tema isikut ega missiooni (Mt 21:11, 46; Mk 6:15; Lk 7:16; 24:19; Jh 4:19; 7:40; 9:17). Jeesus on tegelikkuses palju suurem kui ükski VT prohvet. Need prohvetid olid Jumala poolt rahva juurde saadetud sõnumitoojad, Jeesus ei ole lihtsalt sõnumitooja, vaid Jumal ise, kes on tulnud lihas. Jeesus on see, kellele kõik ettekuulutused viitasid: "Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis tema kohta käib." (Lk 24:27; Ap 3:18; 10:43; Rm 1:2; 1Pt 1:10). VT prohvetid kuulutasid: "Nõnda ütleb Issand", Jeesus sõnumi autorina omab volitust kuulutada: "Aga mina ütlen teile" (Mt 5:28, 32, 44). Hb 1:1-2 on välja toodud kontrast VT prohvetite ilmutuste ja palju parema, ainsa ilmutuse vahel, mis tuli nüüd Jumala enda Poja kaudu.⁴¹

Prohvet Eelija ja Jeremija mainimine evangelistide poolt vihjab sellele, et Jeesust peetakse VT prohvetite järglaseks. UT kohaselt on Jeesus Kristus suurem kui prohvetid (Mt 12:41), ta mitte ainult ei kuulutanud, vaid tõi ka pääste (Lk 10:24; 1Pt 1:10-11). Kristust esitatakse prohvetina selles ainulaadses mõttes, millele viitab 5Ms 18:15: "Issand, su Jumal, äratab sulle sinu keskelt, su vendade hulgast, ühe prohveti, minu sarnase - teda te peate kuulama!" (Ap 3:22-23; 7:37; Jh 6:14). Lõpuks arreteeriti ja süüdistati Jeesust kui valeprohvetit (5Ms 18:20). "Prohvet" ei olnud täielik kirjeldus ülesande jaoks, milleks Jeesus oli saadetud, kuid ta lülitas end prohvetite hulka. Jeesus teeb seda neis lõikudes, kus ta kasutab mõistet "prohvet" ja ka neis, kus ta väidab, et tal on Vaim. Sünagoog pidas Püha Vaimu valdamist prohvetluse tunnuseks. Jumala Vaimu omamine tähendas prohvetiks olemist (Mt 12:25-37).⁴² Lk 4:18 „Issanda Vaim on minu peal, seepärast on ta mind salvinud.” Salvimist, mida Jeesus enda kohta väidab, tuleks osaliselt mõista kui prohvetlikku; ta kommenteerib peagi, et "ükski prohvet ei saa soosingut oma kodulinnas" (Lk 4:24).⁴³

⁴⁰ *New International dictionary of New Testament Theology and Exegesis. Volume 4*, 170.

⁴¹ Grudem, *The Gift of Prophecy ... Appendix 1: Prophecy and Prophets ... 5. Prophecy ...*, EPUB.

⁴² Moisés Silva, toim. *New International dictionary of New Testament Theology and Exegesis. Volume 4*. (Grand Rapids, Michigan : Zondervan, [2014]), 169-170.

⁴³ Ellen F. Davis, *Biblical Prophecy. Perspectives for Christian Theology, Discipleship, and Ministry* (Louisville, Kentucky: WJK Press, 2014), 75.

Jeesuse ütlused on tavaliselt seotud nende inimeste praeguse (või mineviku) käitumisega, kellele ta oma sõnumit kuulutas. Jeesuse ütleri läbiv oleviku/tuleviku kaheosaline struktuur on aluseks ka VT prohvetite prohvetlikule sõnumile ja moodustab Jeesuse sõnumi selgelt prohvetliku suunitluse. Jeesus nägi ette oma surma ning templi ja Jeruusalemma hävitamist. Teisest küljest ootas ta ka Jumala kuningriigi saabumist täies ulatuses. Jeesuse prohvetlik roll on jätkuvalt oluline näitaja, et mõista, kuidas Jeesus ise oma rolli määratles ja kuidas paljud tema kaasaegsed talle reageerisid.⁴⁴

“Jumal, kes muiste palju kordi ja mitmel viisil rääkis esivanematele prohvetite kaudu, on nüüd päevade lõpul meile rääkinud Poja kaudu, kelle ta on seadnud kõigi asjade pärijaks, kelle läbi ta on ka maailmad teinud.“ (Hb 1:1-2). Jumal rääkis muiste prohvetite ja päevade lõpul Jeesuse kaudu. Kellest said VT prohvetite järglased ja mis roll oli UT prohvetitel?

2.4. Vana ja Uue Testamendi prohvetlus - sarnane või erinev

Prohvetlus Vanas ja Uues Testamendis on korruga nii sarnane kui erinev. Mis iseloomustab VT ja UT prohvetite suhet kõige paremini - kas järjepidevus või uus etapp? Kas UT-s leidub vasteid, analooge VT prohvetitele? Järgnevalt vaatlen muutusi, mis leidsid aset pärast prohvetliku anni väljajagamist Jumala rahvale Nelipühal.

Esmalt võime eeldada, et UT prohvetid peaksid olema nagu VT prohvetid. Kui vaadata läbi Uue Testamendi, siis tundub, et see ei ole nii. On vähe või üldse mitte tõendeid prohvetite grupi kohta UT kogudustes, kes võisid rääkida Jumala enda sõnadega (absoluutse jumaliku autoriteediga, mida ei saa kahtluse alla seada) ja kellel oli autoriteet kirjutada Pühakirja raamatuid Uude Testamenti. Teisalt on UT-s silmapaistev grupp inimesi, kes rääkisid jumaliku autoriteediga ja kirjutasid suure osa UT raamatutest. Neid ei nimetata aga "prohvetiteks", vaid "apostliteks". Paljuski on nad sarnased VT prohvetitele. Oluline paralleel UT apostlite ja VT prohvetite vahel on see, et apostel oli Kristuse poolt ametisse määratud, tema poolt "saadetud" teatud apostellikule missioonile, nagu VT prohvetid olid Jumala poolt "saadetud" tema sõnumitoojatena.⁴⁵

⁴⁴ David E. Aune, *Prophecy in early Christianity and the ancient Mediterranean World* (Grand Rapids, MI: W.B.Eerdmans Publishing Co, 1983), 188.

⁴⁵ Grudem, *The Gift of Prophecy ... Paperback*, 27.

Jüngeritele (kellest pidid pärast Nelipüha saama "apostlid") ütles Jeesus: "Nagu Isa on mind saatnud, nõnda saadan ka mina teid" (Jh 20:21). Nii nagu VT prohvetid olid lepingu sõnumitoojad, nii nimetab Paulus end 2Kr 3:6 "uue lepingu teenijaks". Apostlid on seotud VT prohvetitega, kuid UT prohveteid ei ole kunagi samal viisil seotud VT prohvetitega. Esmalt kehtib see Jeesuse kohta, kui tema kohta kasutatakse Hb 3:1 mõistet "apostel", ja jätkates vastandatakse teda Moosesele, kes on juudi traditsiooni järgi VT arhetüüpiline prohvēt.⁴⁶ Tavalisem on sõna "apostel" kasutamine viitamaks Kristuse autoriteetsetele sõnumitoojatele. 2Pt 3:2 kutsutakse üles meeles pidama "et te mäletaksite sõnu, mida pühad prohvetid enne on rääkinud, ning Issanda ja Päästja käsku teie apostlitelt." Lk 11:49: "Ma läkitan nende juurde prohveteid ja apostleid" (VT prohveteid). Ka varakirikus on apostleid võrreldud VT prohvetitega, ei ole teada, et UT prohveteid oleks võrreldud VT prohvetitega.⁴⁷

Laiemalt tähendab sõna "apostel" "sõnumitoojat" või "teerajaja misjonäri". Uues Testamendis kõige tavalisem, kitsam tähendus, viitab konkreetsele ametile, "Jeesuse Kristuse apostlile". Neil apostlitel oli ainulaadne volitus asutada ja juhtida algkoguduse tegevust ning nad võisid rääkida ja kirjutada Jumala sõnu. Paljudest nende kirjutatud sõnadest said Uue Testamendi pühad tekstid. Apostlite arv oli 15-16 või veel mõni, UT-s ei ole nende arvu kohta selgeid andmeid. Tundub, et pärast Paulust ei ole apostleid ametisse määratud, ja kuna tänapäeval ei vasta keegi apostlite kvalifikatsioonile, ei ole tänapäeval apostleid. Elusate apostlite asemel on apostlite kirjutised UT-s, mis täidavad tänase kiriku jaoks absoluutselt autoriteetseid õpetamis- ja juhtimisfunktsioone, mida kiriku algusaastatel täitsid apostlid ise.⁴⁸

Miks valis Jeesus uue termini "apostel" nende tähistamiseks, kellel oli volitus kirjutada Pühakirja? Nelipüha ajal pidi prohvetlik and saama Jumala rahvale laialdaselt jagatud ja teine termin oli sobiv, et rääkida väikesest rühmast, kellel oli volitus kirjutada Uue Testamendi Pühakirja. Teiseks põhjuseks oli, et kreeka k sõna "prophētēs" ("prohvēt") ei olnud Uue Testamendi ajal üldiselt tähenduses "see, kes räägib Jumala enda sõnu", vaid pigem "see, kes räägib mingi välise mõju alusel" (sageli mingi vaimne mõju) või isegi lihtsalt "sõnavõtja".⁴⁹

Paulus ütleb 1Ts 5:20: "...ärge põlastage prohvetiandi,...". Kui tessalooniklased oleksid arvanud, et prohvetlus on võrdne Jumala Sõna autoriteediga, ei oleks pidanud ütleva, et nad

⁴⁶ *Ibid.*, 28.

⁴⁷ Grudem, *The Gift of Prophecy*, 28.

⁴⁸ Grudem, *The Gift on Prophecy ...*, Appendix A: *The Office of Apostle. Summary*, EPUB.

⁴⁹ Grudem, *The Gift on Prophecy ...*, Appendix 1: *Prophecy and Prophets, b. The meaning of ...*, EPUB.

ei tohi seda põlata - nad võtsid ju Jumala Sõna vastu Püha Vaimu rõõmuga (1Ts 1:6; 2:13; 4:15). Kui Paulus julgustab "hoidma kinni sellest, mis on hea", vihjab ta, et prohvetlikud kuulutused võivad sisaldada nii head kui mitte head. Midagi sellist ei oleks saanud öelda VT tõelise prohveti sõnade või UT apostli autoriteetsete õpetuste kohta. Paulus õpetab 1Kr 14:29, et las kaks või kolm prohvetit räägivad ja teised peaksid hoolikalt kuulama ja hindama (kreeka k "diakrinō," siin tõlgitud "kaaluda, mida öeldakse"). Ei kujuta ette, et VT prohvet (nt Jesaja) oleks öelnud: "Kuulake, mida ma ütlen, ja kaaluge seda - sorteerige hea halvast!" Kui prohvetlusele oleks absoluutne jumalik autoriteet, oleks patt seda teha. Siin käsib Paulus seda teha, andes mõista, et UT prohvetlusele ei olnud Jumala enda sõnade autoriteeti.⁵⁰

Piibli põhjal leiame kinnitust, et UT prohvetid ei ole otseses vastavuses VT prohvetitega. On oluline mõista, mis roll on antud prohvetitele täna. Edasi siirdun valeprohvetluse teemasse. Jeesus ütleb Mt 7: 22-23: "Paljud ütlevad mulle tol päeval: „Issand, Issand, kas me ei ole sinu nimel ennustanud ja sinu nimel kurje vaimu välja ajanud ja sinu nimel teinud palju vägevaid tegusid?" Ja siis ma tunnistan neile: Ma ei ole teid kunagi tundnud, minge ära minu juurest, te ülekohtute tegijad!" Jeesus viitab siin, et mitte kõik, kes arvavad end tegutsevat Tema nimel, ei lähtu Temast ega ole Isa poolt läkitatud.

Valeprohvetid

Valeprohvetid (kr k *pseudoprophetai*) tegid hukatuslikku tööd juba Vana Testamendi ajal. Nad meelitasid oma petliku jutuga lepingurahvast Jumalast ära pöörama.⁵¹ Eestikeelsest Piiblist (1968, 1997) ei leia Piibel.NET-i otsingu kaudu VT-st konkreetset väljendit "valeprohvet", küll aga hoiatatakse nende eest näit Hs 13:3: "Nõnda ütleb Issand Jumal: Häda jõledaile prohveteile, kes käivad omaenese vaimu järgi ega ole midagi näinud!". UT-s leidub sõna "valeprohvet" 11 korda (Mt 7:15; 24:11; 24:24; Mk 13:22; Lk 6:26; Ap 13:6; 2Pt 2:1; 1Jh 4:1; Ilm 16:13; 19:20; 20:10)⁵², ja nende eest on tõsiselt hoiatatud.

Vanas Testamendis näeme, et kui prohvet rääkis Issanda nimel, kuid isegi üks tema prohvetearing ei täitunud, oli ta valeprohvet (5Ms 18:22). Prohveti ametiga kaasnev autoriteet oli nii suur ja valeprohveti esiletulekust põhjustatud mõju rahvale nii katastroofiline, et

⁵⁰ Grudem, *The Gift of Prophecy ... Appendix 1: Prophecy and Prophets ...d. The gift of prophecy in ordinary Christians*, EPUB.

⁵¹ Rienecker, "Valeprohvetid", 686.

⁵² Piibel.NET, <https://www.piibel.net/?q=valeprohvet> (vaadatud 30. märtsil 2023).

valeprohveti karistuseks oli surm (5Ms 18:20; 13:5). Grudem ei usu, et VT-s nõuti surmanuhtlust iga vale sõnumi eest, vaid ainult selliste valeprohveteeringute eest, mis sisaldasid ka julgustust teenida teisi jumalaid. Tõeline prohvet, kes väitis enda tegelike sõnade jumalikku autoriteeti, ei saanud kunagi oma sõnumis rääkida osa enda ja osa Jumala sõnadest - need pidid kõik olema Jumala sõnad või ta oli valeprohvet.⁵³ Nordberg lisab, et mitte kõik VT prohveteringud polnud õiged ja mitte kõiki valeprohveteid ei loobitud kividega surnuks.⁵⁴

UT sisaldab hoiatusi: “Hoiduge valeprohvetite eest, kes tulevad teie juurde lambanahas, seestpidi aga on kiskjad hundid!” (Mt 7:15); “Ja palju valeprohveteid tõuseb ja need eksitavad paljusid.” (Mt 24:11); “... tõuseb valemessiaid ja valeprohveteid ja need pakuvad suuri tunnustähti ja imesid, et kui võimalik, eksitada ka valituid.”(Mt 24:24); “... rahva seas oli ka valeprohveteid, nõnda nagu teiegi sekka tuleb valeõpetajaid, kes vargsi toovad sisse hukutavaid eksiõpetusi ja salgavad ära Issanda, kes on nad vabaks ostnud.” (2Pt 2:1).

Valeprohvetid on ohustanud Jumala rahvast läbi aegade. Prohvetite testimiseks on vaja teada esmalt õiget õpetust. Mida õpetab UT prohvetluse vaimuanni kohta? Järgnevas peatükis esitan prohvetluse seisukohalt väga olulise tekstilõigu 1Kr 14:1-5 eksegeesi, et näha piibellikku õpetuse alust prohvetliku vaimuanni kohta.

⁵³ Grudem, *The Gift of Prophecy ... Paperback*, 24.

⁵⁴ Nordberg, *Prohvetlus - metsik või väärtuslik?*.

3. EKSEGEETILINE ANALÜÜS PROHVETLUSE SEISUKOHALT

Tekstilõik 1Kr 14:1-5 on väga sobiv eksegeetiliseks analüüsiks antud lõputöö raames, kuna selles keskendutakse prohvetlikule vaimuannile, selle olemusele, taotlemise ja eelistuste põhjustele. Eksegees võimaldab saada põhjalikuma arusaama prohvetliku vaimuanni eesmärgist. Valisin selle tekstilõigu, sest siin sisaldub UT prohvetliku anni kontsentratsioon.

3.1. 1Kr 14: 1-5 Keelterääkimisest ja prohvetlikult kõnelemisest

1Taotlege armastust ja olge innukad nõudma vaimuande, eriti prohvetlikult kõnelemist! 2Sest kes räägib keeli, ei räägi inimestele, vaid Jumalale, sest keegi ei mõista teda, ta räägib vaimu ajal ju saladusi. 3Aga kes prohvetlikult kõneleb, see kõneleb inimestele nende ehitamiseks ja julgustamiseks ja lohutamiseks. 4Kes keeli räägib, ehitab iseennast, prohvetlikult kõneleja ehitab aga kogudust. 5Ma tahaksin, et teie kõik räägiksite keeli, aga veel enam, et te kõneleksite prohvetlikult, sest see, kes kõneleb prohvetlikult, on suurem keelterääkijast, olgu siis, et ta ise neid ka tõlgendab, et see ehitaks kogudust.

Kirjutades Korintose kogudusele, soovitas Paulus taotleda eelkõige armastust, kõiki Jumalast kingitud vaimuande, kuid kõige enam prohvetlikku kõnelemist. Põhiliselt räägib tekst prohveteerimisest, keelterääkimisest ja koguduse üles ehitamisest. *Prohvetlik kõne* on mainitud viiel korral, olles selle tekstilõigu kese. Kordub ka sõna *ehitab, ehitaks*. Keeltes rääkimine on oluline, prohvetlik kõne veel olulisem. Tekst on nii ülesõhutava kui ka selgitava ja õpetusliku sisuga selle kohta, kuidas peaks neid vaimuande kasutama koguduses.

3.2. Ajaloolis-kultuuriline kontekst

Korintos oli õitsev kaubanduskeskus, linn, kus vohasid kõik pahed. Paulus oli Korintoses 18 kuud.⁵⁵ Paulus rajas Korintose koguduse enda sealviibimise aja jooksul a. 49/50 kuni 51. Efesoses viibides sai ta murettekitava kirja Korintosest ja kirjutas vastuse, kus hoiatas kogudust, et see ei käiks läbi kõlvatutega. Korintlased vastasid sellele trotsliku vastaküsimusega, et kuidas see nende linnas saaks võimalik olla. Apostel vastab, et jutt ei käi üldises laadis maailma kõlvatusest, on oluline, et koguduses ei oleks ebajumala kummardajaid. See Pauluse varasem kiri ei ole säilinud.⁵⁶ Kui toodi teade Korintoses

⁵⁵ Drane, *Paulus. Apostli elu ja kirjad*, 48.

⁵⁶ Eduard Lohse, *Uue Testamendi tekkelugu* (Tartu: EAÜS Kirjastus, 1994), 48, 51.

tekinud tülidest (1Kr 1:11), kirjutas Paulus jälle, see on meie 1. kiri korintlastele, milles ta vastab (Efesoses u 53-54 pKr) ka nende varasematele küsimustele (1Kr 7:1).⁵⁷ Paulus tundis tõsist muret rajatud koguduste pärast. Korintlased olid innukad vaimuandide kasutamises, aga kogudus oli lõhenenud. Paulus toob eeskujuks armastuse ja toonitab ühtsuse tähtsust.⁵⁸

Vaimuandide olemuse selgitamiseks toob Paulus võrdluseks koguduseliikmete varasema usundi, ebajumalate teenimise jäetud mälestused. Korintlased mõistsid religioosse ekstaasi kogemusi, neid esines nende varasemas religioossuses. Ekstaatilise seisundi vastupandamatu jõud ajas keeletumate ebajumalate juurde (1Kr 12:2). Kuidas eristada kristlikke vaimuandeid paganliku religioossuse ilmingutest? Nikolainen kirjutab: “Paulus lähtub sellest, et ekstaasis inimest valitseb mingi vaim, kelle vastu ta ei saa midagi teha. Paganlikes usundeis oli see demon, kuri vaim, kristlikes kogemustes Jumala Vaim. Pauluse järgi eristab kristlikku ekstaasi paganlikust usutunnistuse sisaldamine.”⁵⁹ Paulus väidab 1Kr 14:32: “Ja prohvetite vaimud alistuvad prohvetitele.”, mis viitab selgelt sellele, et kui inimene on Jumala Vaimu poolt juhitud, säilib tal vaba tahe, mille kohaselt ta saab otsustada, kas laseb end Pühal Vaimul juhtida või mitte. Deemonlike vaimude meelevalla all olles on inimese vaba tahe sageli seotud ja ta võib nende sunnil teha ka midagi soovimatut.

3.3. Teksti struktuur

Paulus alustab üleskutsega taotleda esmalt armastust, siis vaimuande, eriti prohvetlikku kõnelemist. Salm 1 on sissejuhatus teemasse, viidates eelmise peatüki teemale, selle lõigu kõige emotsionaalsem salm, õhutades korintlasi - *tehke midagi!* Salmid 2-5 on selgitus ja õpetus selle kohta, mis on keelterääkimise ja prohvetlikult kõnelemise vahe, üks räägib Jumalale ja ehitab iseennast, teine räägib inimestele ja ehitab kogudust. Salmis 5 teeb Paulus kokkuvõtte ja edastab oma soovi koos põhjendustega.

3.4. Salmieksegees

Lõik algab määratlusega prohvetlusest kui vaimuannist, mida peaks kõige enam igatsema, et te võiksite prohvetlikult rääkida (14:1c), mille kogukondlik mõju on, et kogudus saaks üles ehitatud (14:5d)⁶⁰.

⁵⁷ Mary Batchelor, *Piiblit avades* (Tallinn: Eesti Piibliselts, 1998), 148.

⁵⁸ Batchelor, *Piiblit avades*, 149-150.

⁵⁹ Nikolainen, *Pauluse kirjad korintlastele*, 78.

⁶⁰ PHEME PERKINS, *First Corinthians* (Michigan: Baker Academic, 2012), 157.

Salm 1 Ingl k - *Tehke armastusest oma eesmärk, siht ning püüelge, pingutage aktiivselt saamaks vaimuande, eriti prohveteerimist!*⁶¹ Üleminekuna 1Kr 12.-13. peatükist ütleb Paulus: *Taotlege armastust!, Järgige armastuse teed*, mis on äsja esitatud, ja selles kontekstis "soovige innukalt ka Vaimuande".⁶² Siin eeldatakse isiklikku panustamist, palvetamist vaimuandide pärast nõutakse kõigilt kristlastelt. Neid peab andunult⁶³ taga ajama, taotlema neid peale käies, püsivalt. Kirgliku taotlemise motivaatoriks ja põhjuseks on Kristuse armastus. Paulus seab kristlastele eeskujuks selle armastuse, mis ei taotle enda, vaid armastatu heaolu⁶⁴. Armastus on lähtekoht, mille tõttu ande peaks taotlema.

Salm 2 Ingl k - *Kui keegi räägib keeltes, räägib ta Jumalaga, mitte inimestega; keegi ei saa temast aru, sest ta räägib jumalikke saladusi Vaimus.*⁶⁵ Võõrastes keeltes räägitakse Jumalale ja Jumalaga Tema saladustest. Paralleel⁶⁶ Mk 16:17, Jeesus ütleb jüngerid läkitades: *Kuid uskujaid saadavad sellised tunnustähed: minu nimel ajavad nad välja kurje vaime, räägivad uusi keeli.*

Salm 3 Ingl k - *Kuid kui keegi prohveteerib, räägib ta inimestele ja tema sõnadel on vägi ehitada, ergutada ja julgustada; Teisalt need, kes prohveteerivad, räägivad teistele inimestele nende ülesehitamiseks, julgustamiseks ja lohutamiseks.*⁶⁷ Prohvetlik kõne on mõeldud teistele inimestele ja sellel on eesmärk, selle mõjul toimub midagi. Kuulajad saavad üles ehitatud, julgustatud, lohutatud. Paralleel⁶⁸ Ap 9:31 *Nüüd oli kogudusel ... rahu end üles ehitada ja käia Issanda kartuses, ja see üha kasvas Püha Vaimu julgustusel.*

Salm 4 Ingl k - *Keeltes rääkimine võib ehitada üles rääkijat ennast, aga prohveteerimine on see, mis ehitab üles kristlikku kogudust.*⁶⁹ Keeltes rääkimine on mõeldud iseenda usuelu üles ehitamiseks, aga prohveteerimine on see, mis ehitab üles kogudust.

Salm 5 Ingl k - *Mulle meeldiks, ma oleksin rõõmus, (ma igatsen nüüd), (et) kui te kõik räägiksite keeltes, aga veel enam (pigem), et (kui) te prohveteeriks. Prohvet on väärt enam (suurem) kui see, kes räägib keeltes, kui mitte keegi ka tõlgendaks seda, et kogudus saaks üles*

⁶¹ *Novum Testamentum Graece. Greek-English New Testament.* Nestle Aland 28th Revised Edition (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2014), 544 (The Revised English Bible).

⁶² Gordon D. Fee, *The First Epistle to the Corinthians. 4.a. The "Greater" Gift- Prophecy*, (Mi; Cambridge: W.B. Eerdmans Pub Co, 2014), EPUB.

⁶³ "kirglik", Sünonüümisõnastik, <http://www.eki.ee/dict/sys/index.cgi?Q=kirglik+&F=M&C06=et> (22.05.2023).

⁶⁴ Leon Morris, *Pauluse esimene kiri korintlastele* (Tallinn: Logos, 2008), 203.

⁶⁵ *Novum Testamentum Graece*, 544.

⁶⁶ *Uus Testament ja psalmid ehk Vana Testamendi laulud* / [kreeka keelest] tõlkinud T.Paul, U.Masing (Tallinn : Olion, 1990 (Tallinn : Ühiselu), 451.

⁶⁷ *Novum Testamentum Graece*, 544.

⁶⁸ *Uus Testament ja psalmid ehk Vana Testamendi laulud*, 451.

⁶⁹ *Novum Testamentum Graece*, 544.

ehitatud (et aidata üles ehitada kogudust).⁷⁰ Keeltes palvetamine on hea, prohveteerimine veel parem. Ollakse ühises Jumala teenimises koos ja seal tahab Jumal üles ehitada kogudust.

3.5. Võtmesõnad

Taotlege, püüelge (kr k Diökete) kannab endas püsiva taotlemise ideed, mis viitab mitte kunagi lõppevale tegevusele.

Armastus (kr k agápē) Enne UT ei olnud sõna *agape* kreeka keeles sageli kasutatav. Kristlased võtsid selle kasutusele kui kõrgeima armastuse mõiste, mis ilmus ristil. See on armastus, mis lähtub Jumalast endast, Kes on armastus. See armastus lähtub armastaja loomusest, mitte armastatu veetlevusest. Patune, kes koges Jumala armastust, sai muudetud selle kogemuse läbi.⁷¹

Vaimuannid (kr k pneumatika) on erinevates loeteludes, mis ei ole lõplikud (vt Lisa 1). UT-s eristatakse tavaliselt üheksat vaimuannet: tarkus, tunnetus, usk, haigete tervendamine, imeteod, prohvetlik kuulutamine, vaimude eristamise võime, keeltega rääkimine ja keelte tõlgendamine. Vaimuandide läbi toimib Püha Vaim ise koguduses, et Kristust austada. Annid saavad täiuslikuks alles armastuse läbi,⁷² oma olemuselt on vaimuannid üksteise teenimiseks.

Prohvet (kr k prophétés) on keegi, kes tõlgendab või räägib edasi jumalikku tahet talle antud jumaliku anni tõttu. Ta edastab Jumala sõnumi, mis mõnikord ennustab ette tulevikku, aga sageli räägib edasi Jumala sõnumi konkreetse situatsiooni jaoks. Ta on keegi, kes on inspireeritud Jumala poolt edasi rääkima Jumala sõna.⁷³

Prohvetlik kõne on prohvetlikult rääkimine, mis sarnaneb jutlustamisega, aga ei ole sellega samane. Prohveteerimine on vahetult Jumalast inspireeritud sõnade kuuldavale toomine.⁷⁴

Keelte(s/ga) rääkimine tähendab rääkimist erinevates, rääkijale tundmatutes ja uutes inim- või inglite keeltes, mida kutsub esile vahetult Püha Vaim. Enamasti ei ole see kuulajatele arusaadav ja võib tunduda “jampsimisena”. Ometi ei ole see ekstaas, milles kõneleja teadvus välja lülitub. Paulus hoiatab selle anni ja relva unarusse jätmise või mahasurumise eest (1Kr 14:28,39) ja tänab Jumalat, et räägib rohkem keeltes kui kõik Korintose koguduse liikmed.⁷⁵

Keelte tõlgitsemise and võimaldab mõista, mida Jumala Vaim kellegi keeltes rääkimise kaudu ütleb. Keelte tõlgitsemine ei ole keeltes rääkimise sõnasõnaline tõlge, vaid selle eriline

⁷⁰ *Novum Testamentum Graece*, 544.

⁷¹ Leon Morris, *Pauluse esimene kiri korintlastele* (Tallinn: Logos, 2008), 203.

⁷² Rienecker, „*Vaimuanded*”, 684.

⁷³ Bible Hub, <https://biblehub.com/greek/4396.htm> (vaadatud 6.01.2023).

⁷⁴ Morris, *Pauluse esimene kiri korintlastele*, 213.

⁷⁵ Rienecker, „*Keeltega rääkimine*”, 294-295.

tundmine ja teadmine, mida Vaim millalgi ütleb. See on väga lähedane prohveteerimisele, Püha Vaim annab inspiratsiooni.⁷⁶

Kogudus (kr k ekklésia) väljakutsutud, kokkukutsutud inimesed, kes on Jumala poolt kutsutud maailmast välja Jumala juurde olemaks Kristuse ihu, keda Jumal kutsub Oma igavesse kuningriiki.⁷⁷ Kogudus on kõik need, kes tunnistavad, et Jeesus on Kristus, Jumala ja inimese Poeg, nende Lunastaja ja Issand. Kogunetakse ühiseks jumalateenistuseks ja hoitakse ka argipäevadel üksteisega osadust.⁷⁸

Ehitama (kr k oikodomeó) maja ehitama (headest ja tugevatest materjalidest), üles ehitama, kasvatama, julgustama. Paulus kasutab seda ka ülekantud tähenduses kristlase iseloomu kujunemise kohta.⁷⁹ Koguduse ülesehitamine hõlmab ka uute inimeste Jumala juurde tulekut.

3.6. Teksti seosed

Esimese Korintose kirja peatükid 12-14 annavad hea ettekujutuse algkoguduse elust, need räägivad vaimuandidest. Iga *armuand* on väärtuslik Jumala kingitus, Jumala väe mõjuavaldused on üleloomulikud imed. Jumal laseb Vaimul ilmned kelles tahes koguduseliikmes mingil erilisel viisil üldiseks kasuks, koguduse ehitamiseks.⁸⁰ Armuande on palju, erinevaid, nad on väärtuslikud ja ühist päritolu. 1Kr 14:6-40 käsitleb Paulus veel pikalt keelterääkimist ja prohvetlikku kõnet ning lõpetab 1Kr 14:39-40: “Niisiis, mu vennad, taotlege innukalt prohvetlikult kõnelemist ja ärge keelake keelterääkimist; aga kõik sündigu viisakalt ja korra järgi.”

Paulus rõhutab, et koguduse ülesehitamine peab olema esmatähtis. Paulus taotleb seda, et kogudus tõeliselt saaks üheks ihuks ja suudaks edendada erinevaid ande ihu kasvamisel Jumala auks. Selgesõnalisele prohveteerimisele annab ta kindlalt esikoha keeltega rääkimise kõrval, erinevalt Korintose kogudusest, kes pidas ekstaatilist kõnet vaimulikkuse mõõdupuuks. Väärtuserinevus seisneb vaimuandide kasutamises ja mõistetavuses. Ekstaatilise kõne tõlgitsemise and oli haruldane. Pauluse hindamise aluseks on see, mis ehitab kogudust. Prohvetlik kuulutamine on kõnelemine Vaimu meelevaldas, mõistetav kuuljatele. Kuna see on julgustav, manitsev ja lohutav, ehitab see kogudust. Prohvetlikult

⁷⁶ Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 79.

⁷⁷ Bible Hub, <https://biblehub.com/greek/1577.htm> (vaadatud 7.01.2023).

⁷⁸ Rienecker, „Kogudus”, 309.

⁷⁹ Morris, *Pauluse esimene kiri korintlastele*, 135.

⁸⁰ *Ibid.*, 78-79.

kuulutades võib jagada õpetust, anda teadmisi Jumala saladustest, vahendada ilmutusi.⁸¹ "Suuremate vaimuandide" taotlemise all mõtles Paulus neid, mis ehitavad kogudust. Põhjus, miks keegi peaks seda kõike tegema, on armastusest teiste vastu, käesoleval juhul "ehitades" ihu üles.⁸²

3.7. Armastus

1Kr 13 "Armastuse kiituseks" ei ole teemast kõrvalekaldumine, vaid Pauluse arutluskäigu lahutamatu osa. Keskkel kohal ei ole mitte ühegi vaimuanni õige kasutamine, vaid armastus, mis on üle kõige. 1Kr 14:1 ingliskeelses tõlkes on: "Taotlege **seda** armastust!"⁸³ ja vene k: "Kõige enam soovige armastust!"⁸⁴ Just seda 1Kr 13 armastust peab ennekõike taotlema. Armastus on hädavajalik mis iganes armuanni puhul koguduses. "Armastus" (agape) on pigem Vaimu vili (Gl 5:22) ning sellisena kõigi vaimuandide testija. Kui armastus puudub, kaotavad kõik annid, ükskõik kui väärtuslikud nad ka ei tunduks, oma väärtuse (1Kr 13:1-3). Ainult armastus, mille sihiks on otsida ja toetada Jumala eesmärke teistes inimestes, võib toimida sel viisil, et vaimuanni tõeline tähendus saab õigesti teostatud. Vaimuande tuleb kontrollida ja suunata vastavalt Jumala kavatsustele, mille olemus on armastus. Isegi sellised vaimuannid nagu "tunnetus" ja "prohvetlus" funktsioneerivad tõeliselt vaid armastuse kontekstis ja isegi siis on nad piiratud selle ajastuga (1Kr 13:8-13). Armastus, mis on sama igavene kui Jumala olemus, jääb kestma.⁸⁵

Kristlased on võrdväärset, armuannid siiski eri väärtusega. On põhjust taotleda suuremaid ande. Suurim on armastus. Prohveteerimise andi, saladuste tundmise ja üleloomuliku tunnetuse armuandi on Paulus väga hinnanud. Ilma tegeliku kristliku kandejõu - armastuseta, on need väärtusetud.⁸⁶ Armastus on kristliku elu kese ja vaimuannid lähtuvad sellest. Paulus õpetab, et need kaks on omavahel lahutamatult seotud. Armastuseta ei saa vaimuande edukalt kasutada ja vaimuandideta ei saa armastust tõhusalt järgida. Jeesus kasutas vaimuande, et Isa teistele ilmutada. Ta kasutas neid, kuna hoolis inimestest ja armastas neid väga. Näib olevat Jumala soov, et meil oleks nälg ja janu kogeda rohkem Tema ligiolu ja Tema vaimuande, sest

⁸¹ Nikolainen, *Pauluse kirjad korintlastele*, 90.

⁸² Gordon D. Fee, *The First Epistle to the Corinthians. 4.a. The "Greater" Gift- Prophecy*, (Mi; Cambridge: W.B. Eerdmans Publ Co, 2014), EPUB.

⁸³ Bible Hub, https://biblehub.com/amp/1_corinthians/14.htm (vaadatud 3.01.2023)

⁸⁴ Библия: книги Священного писания Ветхого и Нового Завета: канонические. Современный русский перевод. (Москва: Российское Библийское Общество, 2012), 1278.

⁸⁵ *The Anchor Bible dictionary. Volume 2, D - G*, 1018.

⁸⁶ Nikolainen, *Pauluse kirjad korintlastele*, 84-85.

me ei saa nendeta tõhusalt Kristuse järgijatena elada. Vaimsete olenditena oleme loodud Jumala-näolistena, Tema sarnaseks ja vaimus Temaga osaduses. Jh 4:24: "Jumal on Vaim ja kes teda kummardavad, peavad teda vaimus ja tões kummardama." Suurt osa läänelikust kristlusest valdab Jumala kogemusele mõistusega lähenemine, kristluse tuum seisneb Jumala saladuste avastamises ilmutuse läbi, mida võetakse vastu Vaimult vaimus.⁸⁷

Armastus peaks olema nii vaimuandide kasutamise põhjus kui viis. Kõik, mida Jumal teeb või ütleb, on tema püha ja armastava olemuse väljendus, sellega kooskõlas.⁸⁸ Jumala armastuse, rõõmu ja rahu kogemine prohvetliku teenimise käigus tunnistab Jumala ligiolust ja on hindamatu väärtusega.

Kokkuvõtte

UT õpetab, et koguduses on kõige tähtsam armastus, üksmeel ja armastuse tõttu oodatakse igalt usklikult vaimuandide aktiivset taotlemist. Iga liige olgu innukas taotlema esmalt armastust ja siis vaimuande! On hea, kui kõik räägiksid keeltes iseene ülesehitamiseks ja Jumala saladuste rääkimiseks. Kõige rohkem peaks aga kõik igatsema prohvetlikult kõnelemist, et ehitada üles kogudust. Kogudus vajab kindlustamist inimeste julgustamise, manitsemise ja lohutamise kaudu prohvetliku anni läbi. Kogudus vajab prohvetlust, prohvetlikku kõnelemist ja prohveteid, et rajada paganlikus keskkonnas uut Jumala kogukonda, mis viiks edasi head sõnumit Jeesusest Kristusest.

Lisaks 1Kr 14:1-5 eksegeesile kirjeldan järgnevalt mitmeid prohvetluse vaimuanni erinevaid aspekte, mida UT käsitleb.

⁸⁷ Mark Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine... ja prohvetliku elustiili leidmine* (Tallinn: EEA, 2017), 40-41.

⁸⁸ Collins, *Prohveteeeri!*, 38, 53.

4. UUE TESTAMENDI ÕPETUS PROHVETLUSE VAIMUANNIST

Paulus julgustab: “Võta terve õpetuse eeskujuks see, mida sa minult oled kuulnud usus ja armastuses, mis on Kristuses Jeesuses!” (2Tm 1:13). Järgnevalt vaatlen, milline on “terve” ehk UT õpetus prohvetliku vaimuanni ja teenimise kohta koguduses. Ka Collins tõdeb, et esimene samm üleloomulikes asjades kasvamiseks on tõe teadmine nende asjade kohta⁸⁹.

Oma õpetuse prohvetitest annab Paulus 1Kr 14.-15. peatükis. 1Kr 14:29-33: “Prohvetitest kõnelgu kaks või kolm ning teised hinnaku kõneldut. Aga kui kellelegi teisele, kes istub, ilmutatakse midagi, siis esimene jäägu vait. Te võite ju kõik ükshaaval prohvetlikult kõnelda, et kõik õpiksid ja kõik saaksid virgutust. Ja prohvetite vaimud alistuvad prohvetitele. Sest Jumal ei ole korratuse, vaid rahu Jumal.” Ühel koosolekul tuleb lasta rääkida kahel või kolmel prohvetil. Kui Vaim annab ilmutuse kellelegi teisele, peab esimene vaikima. Prohvetlikult kõneldut ei saa hinnata milline tahes koguduseliige, isegi mitte kõik prohveteerijad, vaid need, kellele on antud vaimude eristamise and. Paulus oli seda meelt, et prohvetid võivad valitseda oma vaimuandide üle.⁹⁰

“Aga kui kellelegi teisele, kes istub, ilmutatakse midagi ...” (1Kr 14:30). Siin kasutab Paulus sõna "ilmutus" laiemas tähenduses kui see, mida teoloogid on kasutanud, et rääkida Pühakirja sõnadest. Mõisted "ilmutama" ja "ilmutus" UT-s selle laiemas mõttes tähendavad Jumalalt tulevat suhtlust, mille tulemuseks ei ole kirjalik Pühakiri või kirjaliku Pühakirjaga võrdväärset sõnad autoriteedi poolst (Mt 11:27; Ef 1:17; Fl 3:15). Spontaanne "ilmutus" eristas prohvetiandi teistest andidest. Paulus viitab sellele, et Jumal võis midagi spontaanselt tuua esile, nii et prohvetlik inimene teatas sellest oma sõnadega.⁹¹

Jeesus Kristus ise on viimne ja lõplik Jumala ilmutus. Ta on Jumal, keda näidatakse meile niisugusel kujul, mida suudame mõista - inimesena maa peal. Piibel ise on “ilmutus”.⁹² Jumala ilmutuse vahend on kõigepealt tema sõna. Alates pattulangemisest on Jumal inimeste jaoks “varjatud Jumal”, kes ei suhtle nendega enam “palgest palgesse” nagu kord paradiisis.

⁸⁹ Collins, *Prohveteeeri!*, 55.

⁹⁰ Aimo T. Nikolainen, *Pauluse kirjad korintlastele. Kaine kristluse alused* (Tallinn: EELK, 1995), 94.

⁹¹ Grudem, *The Gift of Prophecy ... Appendix 1: Prophecy and Prophets ...d. The gift of prophecy in ordinary Christians*, EPUB.

⁹² *Piiblientsüklopeedia*/D.Clines; J.W.Drane jt. (Tallinn: Eesti Raamat, Logos, 1996), 143.

Oma tõelise tähenduse omandab ilmutus alles Jumala eneseilmutamises. VT-s tähistab ilmutus erilist kaemust, millega Issand jumalameestele, eelkõige prohvetitele oma tahet ja saladusi ilmutab (unenägede, ekstaaside, piltide jm kaudu).⁹³

Grudem kirjutab kahest tegurist, millele UT viitab, et prohveteerimine võiks tulla esile. Prohvetluse jaoks on vajalikud: (1) ilmutus Pühalt Vaimult (prohveteeringu allikas); (2) avalik kuulutus sellest ilmutusest (prohveteering ise). 1Kr 14:29-33 eeldab Paulus, et inimene, kes hakkab prohvetlikult kuulutama, on saanud "ilmutuse" (s 30). Muud mõjuvat põhjust ei ole esitatud, miks esimene prohvet vaigistatakse ja teisel lubatakse rääkida. Kui Paulus väidab, et prohvetites töötav Püha Vaim allub prohvetitele endile (s 32), siis peab ta silmas just Püha Vaimu tegevust "ilmutuse" andmisel. Ilma ilmutuseta ei saanud prohveteerida. "Ilmutuse" vastuvõtmine üksi ei tee aga inimest veel prohvetiks. Kui ilmutust kuulutatakse ka teistele, saab rääkida prohveteerimisest. Ilmutuse teatamist nimetatakse "prohveteeringuks".⁹⁴

Paulus õpetab Rm 12:6: "Aga meil on meile antud armu järgi erinevaid armuande: olgu prohvetliku kuulutamise and, mida kasutatagu usu mõõtu mööda" (kr k kata ten analogian tes pisteos), "analoogselt usuga." Thurén kirjutab, et siin tähendab sõna "usk" koguduse ühist usuteed. Prohvetliku kuulutuse andi kasutatagu kooskõlas meie ühise usuga.⁹⁵ Tärk lisab, et *prohvet on jäänud Kristuse ihu piiridesse, kui kuulutab "usu mõõtu mööda."* Jäägu ta Jumalalt seatud piiridesse ega ärgu öelgu rohkem ega vähem, kui usu läbi Jumalalt sai.⁹⁶ Usk (kr k pistis) on alati Jumala kingitus, mitte kunagi midagi, mida inimesed saavad ise tekitada. "Pistis" on uskliku jaoks "Jumala jumalik veenmine" ja erineb inimlikust usust (usaldusest), kuid hõlmab seda. Issand toob pidevalt esile usku Talle alistunud usklikes, et nad omaksid veendumust Tema tahtes (1Jh 5:4). Pühakirjas on usk Jumala garantii, mis tõendab, et Tema poolt antud ilmutus saab teoks (Tema viisil).⁹⁷

Paulus käsitleb ühte prohvetlikult kõnelemise probleemi 1Kr 11:2-16. Korintose koguduse mees- ja naisprohvetid palvetasid ja prohveteerisid, juhtisid avalikku jumalateenistust. Juudi taustaga kristlaste puhul kinnitas nende traditsioon, et enesest lugupidavad naised katavad avalikult oma pea, mis annab kõigile märku, et ta on lugupeetud naine. Võib oletada, et

⁹³ "Ilmutus" - *Suur Piiblikeksikon* (Tallinn: Logos, 2021), 204-205.

⁹⁴ Grudem, *The Gift of Prophecy ...6. Prophecy and Teaching. The Essential Nature of Prophecy*, EPUB.

⁹⁵ Jukka Thurén, *Rooma kiri* (Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2001), 152-153.

⁹⁶ Tärk, *Rooma kirja seletus*, 471.

⁹⁷ "pistis", Bible Hub, <https://biblehub.com/greek/4102.htm> (vaadatud 22.05.2023).

prostituutide pead ei olnud kaetud. Palja peaga naisprohvetid oleks olnud juudi kristlaste jaoks tõsine probleem. Mehed juhtisid jumalateenistust ilmselt katmata peaga, seadusest vabanemise vaimustuses hakkasid naised seda eeskju järgima. Paulus ei keela naistel jumalateenistustel palvetada ja prohveteerida. Ta kinnitab, et on õige, et avalikus töös on nii mees- kui ka naisjuhid. Probleemi lahenduseks pakub ta, et naised kataksid jumalateenistust juhtides oma pea.⁹⁸

Ehkki Paulus ei anna kirjeldust inspireeritud ütluste sisu kohta, joonistub välja üldpilt, et prohvetlus on and, privileeg, vastutus rääkida Jumala nimel Jumala rahvale jumalateenistuse kontekstis, eeldusega, et teised "hindavad iga ütluse kõlblikkust" (1Kr 14:29). See Püha Vaimu and kaasab mõistuse võime nii sõnastamisel kui vastuvõtmisel.⁹⁹ "Ilmutus" Pühalt Vaimult oli vajalik prohvetluse toimumiseks.

UT õpetus prohvetliku vaimuanni kohta sisaldub paljuski Pauluse kirjades, peamiselt 1Kr 14.-15. peatükis: prohvetid võivad valitseda oma vaimuandide üle, jumalateenistustel valitsegu kord. Prohveteerimiseks on vajalikud nii *ilmutus* kui selle välja ütlemine. Kuulutada tuleb *usu mõõtu mööda*. Paulus kinnitab, et nii mehed kui naised võivad prohveteerida. Järgnevalt vaatlen, milliseks kujunes varakristlik prohvetlus.

⁹⁸ Kenneth E. Bailey, *Paul Through Mediterranean Eyes: Cultural studies in 1 Corinthians* (London: Society for promoting Christian Knowledge, 2011), 300.

⁹⁹ Davis, *Biblical Prophecy*, 197.

5. VARAKRISTLIK PROHVETLUS

Varakristlus algas kui prohvetlik liikumine, mis ilmneb nii varasematest säilinud kristlikest kirjutistest (1Ts 5:19, Jd 1:20; 1Kr 12-14) kui ka varasemast ajaloolisest kirjeldusest kristluse algusest, mis on kirjas Apostlite tegudes (2:1-42; 11:27-30; 13:1-3; 21:10-11).¹⁰⁰

5.1. Taust

Prohvetliku uuendusliikumisenä on varakristlusel kolmekordne taust. Esimene oli Iisraeli religioosne traditsioon, säilinud VT kirjanduses, kus antiikseid prohveteid käsitleti jumalikult inspireeritud sõnavõtjatena, kes vahendasid Jumala tahet sageli vastumeelsele ja sõnakuulmatule rahvale. VT sisaldab palju kirjeldusi prohvetitest ja nende teenistusest ning mitmeid prohvetlike kuulutuste kogumikke. Teine keskkond on varajane judaism, mis lähtus pühakirjade kaanonist (I saj eKr), religioossetest figuuridest ja apokalüptilistest tekstidest, mis väitsid, et räägivad jumaliku autoriteediga. Kolmas keskkond oli laiem Kreeka-Rooma maailm, milles varajane kristlus väga kiiresti laienes ja kus esinesid väga erinevad ilmutuslikud nähtused (oraaklid, inspireeritud ennustajad jt). Prohveteerimine oli suur osa iidsest maailmast, ka siis, kui Jeesus tuli ja evangeelium levis antiikmaailmas.¹⁰¹

Pilguheit "prohvetluse" terminile vanakreeka keele standardsetes sõnaraamatutes näitab, et maailmas, kuhu kristlus sündis, ei toiminud mõisted prohvet, prohvetlus, prohveteerima, prohvetlik üheselt, vaid neid kasutati viidates erinevatele tegevustele ja kujunditele. "Prohvet" ei tähendanud mitte ainult "seda, kes räägib Jumala nimel ja tõlgendab tema tahet" inimestele, vaid ka kultuslikke ametlikke oraakli hoidjaid, taimedega ravitsejaid, imearste jt (Tt 1:12), kasutati kuulutajate kohta üldiselt. Teisest küljest kujutasid "prohvet" ja sellega seotud sõnad ainult ühte terminite kogumit, mida kasutati edastamiseks sõnumeid jumalalt (*nägija, mantis, sibüll*¹⁰²).¹⁰³

Seetõttu võttis Piiblikirjanduse Seltsi Varakristliku Prohvetluse Seminar (Seminar on Early Christian Prophecy of the Society of Biblical Literature) 1973. aastal vastu definitsiooni, mis põhines sõnagrupi "prohvet" kasutamise ühistel tunnusjoontel mitmetes varakristlikes

¹⁰⁰ Mills, *Mercer Dictionary of the Bible*, 714.

¹⁰¹ *Ibid.*, 714.

¹⁰² naissoost ennustaja kreeka ja rooma mütoloogias, *Eesti keele seletav sõnaraamat*, 19.04.2023.

¹⁰³ Freedman, *The Anchor Bible dictionary. Volume 5, O-Sh*, 496.

allikates. See määratlus võeti laialdaselt vastu ja selle kohaselt arusaam prohvetlusest on: "Varakristlik prohvet oli Jumala, ülestõusnud Jeesuse või Püha Vaimu poolt otseselt inspireeritud kõneleja, kes sai arusaadavaid, mõistetavaid sõnumeid, mida ta tundis end survestatuna esitama kristlikule kogudusele või, esindades kogukonda, laiemale avalikkusele." "Vahetult inspireeritud" esindab Jumala otsest, kohest, vahetut häält, aga ei välista allikate, traditsioonide või prohveti enda refleksioonide kasutamist, millest kõik võivad olla kaasatud selle edasiandmisse, mida prohvet saab kui otseselt Jumala poolt ilmutatuna.¹⁰⁴ Keskkonnas, kus prohveteerimine oli väga tavaline nähtus, oli vaja määratleda kristlik prohvetlus.

5.2. Alkogudus

Alkoguduses oli prohveteerimine sagedane. UT professor G. Fee kirjutab, et *prohvet oli inimene, kes rääkis Jumala rahvale Vaimu inspiratsiooni all*. "Inspireeritud ütlus" tuli ilmutuse teel ning sageli oli räägitud sõnal tulevikuline element. Koos Vaimu välja valamisega "aegade lõpus" mõistsid esimesed kristlased, et Joeli prohvetlik sõna (2:28-30) on täitunud, nii et "prohvetlus" ei muutunud mitte ainult uuendatud nähtuseks, vaid oli ka potentsiaalselt kõigile kättesaadav, kuna kõik omasid nüüd Vaimu täies ulatuses (Ap 2:17-18). Pauluse kirjade põhjal tundub, et see nõ "uus prohvetlus" oli algkoguduses laialt levinud nähtus (1Ts 5:19-22; Rm 12:6). Hilisemad tõendid (1Kr 14) näitavad, et see koosnes *spontaansetest, Vaimust inspireeritud, arusaadavatest sõnumitest, mis edastati suusõnaliselt kokkutulnutele ja mis olid mõeldud inimeste ülesehitamiseks ja julgustamiseks*. Kuigi mingeid inimesi nimetati "prohvetiteks", ilmselt seetõttu, et nad olid sagedased prohveteerijad, on Pauluse hilisematest juhistest järeldatav, et see on potentsiaalselt kõigile kättesaadav and.¹⁰⁵

Ka J. Drane tõdeb, et varases kirikus oli oluline grupp mehi ja naisi, keda tunti prohvetitena. Kaisarea koguduses oli evangelist Filippuse neljal tütreil prohvetiand (Ap 21:8-9), Timoteose kutsumine oli seotud prohvetikuulutusega (1Tm 1:18, 4:14). Oli prohveteid, kes manitsesid tegevusetuid kristlasi ja julgustasid tagakiusatuid (1Kr 14:3; Ap 15:32). Praktilise töö kõrval oli prohvetitel koguduses ka tähtis teoloogiline ülesanne. 1Kr 13:2 seostatakse prohvetiand

¹⁰⁴ Freedman, *The Anchor Bible dictionary. Volume 5, O-Sh*, 496.

¹⁰⁵ Gordon Fee, *The First Epistle to the Corinthians. III. E.2.Diversity ...6. Prophecy* (Mi; Cambridge: W.B. Eerdmans Pub Co, 2014), EPUB.

Jumala „kõigi saladuste ja tunnetuse“ teadmise. Ef 3:5-6 näitab prohvetluse tähtsust seoses ilmutusega mittejuudi rahvaste kohta.¹⁰⁶

Prohveti anniga algkoguduse usklikud olid märgiks, et Vaim on kristlikus koguduses kohal. Selline prohvetlikkus oli karismaatiline, impulsiivne tegevus. Prohvetitel oli oma positsioon kogukonnas, neid loetleti apostlite järel (1Kr 12:28; Did. 11.3, Did 15.1¹⁰⁷; Ef 3:5; 4:11).¹⁰⁸ Ilmselt olid prohvetid kõigis esimeste sajandite kogudustes. On nimetatud prohvetianniga apostlite abilisi: Paulus, Barnabas, Agabus, Siilas, Timoteos.¹⁰⁹ Apostlid olid misjonijutlustajad, kes käisid linnast linna ja asutasid kogudusi. Prohvetid ja õpetajad olid kohalike koguduste liikmed. Prohvetitele oli antud vaimuväes kuulutamise, prohveteerimise armuand ja õpetajatele VT tekstide seletamise võime. Apostlite, prohvetite ja õpetajate kolmikrühm sündis enne Paulust algkoguduste põhivajadustest lähtuvalt, nendeta ei tulnud kogudused toime. Tuli evangeeliumi kuulutada, kogudusi asutada, Jumala Vaim valitses koguduses toimuva sõnakuulutuse ja õpetamise üle.¹¹⁰

UT prohveti peamine ülesanne oli edasi anda konkreetsel hetkel tähendusrikkaid jumalikke ilmutusi, mis kuulutasid kogudusele, mida ta pidi teadma ja tegema mingites kindlates olukordades. Sõnum oli kas ülesehitav, manitsev, julgustav (kr k paraklesisis) või lohutav (1Kr 14:3) ja sisaldas aeg-ajalt autoriteetseid Jumala tahte avaldusi erijuhtudel (Ap 13:1-2) ja harva ka tulevaste sündmuste ettekuulutusi (Ap 11:28¹¹¹; 21:10-11). UT prohveti teenistus oli suunatud peamiselt kogudusele (1Kr 14:12, 22). Mõned prohvetid olid rändprohvetid (Ap 11:27 21:10), ilmselt oli iga koguduse juures mitu prohvetit (Ap 13:1), näiteks Korintoses, ja vähesed neist on nimetatud (Ap 11:28; 13:1; 15:32; 21:9). Oskus "vaime eristada" (kr k *diakriseis pneumatou*, 1Kr 12:10; 14:29) oli prohvetiannile täienduseks ja võimaldas kuulajatel hinnata prohvetliku inspiratsiooni väiteid, tõlgendades või hinnates prohvetlikke ütlusi (1Kr 2:12-16), tuvastades neist edukalt jumalikku päritolu olevad (1Ts 5:20; 1Jh 4:1-6) ja eristades tõelist prohvetit valeprohvetist.¹¹²

¹⁰⁶ John Drane, *Paulus. Apostli elu ja kirjad* (pdf paljundusest KUS-i raamatukogus) 26.

¹⁰⁷ The Didache, <https://www.newadvent.org/fathers/0714.htm>, 21.04.2023.

¹⁰⁸ Silva, *New International dictionary of New Testament Theology and Exegesis. Volume 4*, 170.

¹⁰⁹ Andres Kirjamägi, *Prohvetlusest ja selle esindajaist Eestis* (Rakvere: Rakvere Nelipüha Kogudus, 1997), 7.

¹¹⁰ Nikolainen, *Pauluse kirjad korintlastele*, 83.

¹¹¹ 1Kr 12:28 Ja Jumal on seadnud koguduses esmalt mõned apostleiks, teiseks prohvetiiks, kolmandaks õpetajaiks

¹¹² *New Bible dictionary. Third Ed.*, 1130.

Grudemi arvates rääkisid UT koguduse prohvetid väiksema autoriteediga kui UT apostlid või Pühakiri. Apostlite järeltulijaid julgustatakse mitte esmalt kuulama prohveteid, vaid Pühakirja. Nii rõhutab Paulus elu lõpus "tõe sõna õigesti käsitlemist" (2Tm 2:15, 3:16). Johannes kutsub lugejaid üles "hoidma alal selle raamatu prohveti sõnu" (Ilm 22:7). Kindlasti pärast apostlite surma prohvetid prohveteerisid paljudes kohalikes kogudustes. Tundub, et neil ei olnud apostlitega võrdset autoriteeti ja seda teadsid ka Pühakirja autorid.¹¹³

Jumalalt saadud "ilmutuse" vastuvõtmine oli prohvetluse allikas. Pauluse terminid ilmutuste kohta ja kontekst, milles ta neist räägib, näitavad, et ilmutus tuli inimesele üsna spontaanselt (eraviisiliselt), oli jumalikke päritolu ja võttis tõenäoliselt sõnade, mõtete või vaimsete piltide kuju, mis äkki tungisid jõuliselt prohveti meeltesse. Kuid prohvetlus, nagu ka teised vaimuannid, on teadmiste allikana ainult "osaline" või "piiratud" (1Kr 13:9). Nii prohveti saadud ilmutus kui sellest tulenev prohveteering annavad osalist teavet ning neid on mõnikord raske mõista või tõlgendada. Kuna 1Kr kirjas on viited sellele, et prohvet ei olnud sunnitud rääkima vastu tahtmist, ei kaotanud enesekontrolli ega rääkinud asju, millel polnud mingit mõtet tema jaoks, ega olnud ka teadmatutes teda ümbritsevast keskkonnast, ei tohiks prohveti andi nimetada "ekstaatiliselt" ega olnud prohveteerimine ekstaatiline tegevus.¹¹⁴

5.3. Kaheteistkümne apostli õpetus

1873.a. leiti Konstantinoopolist ühe kloostri raamatukogust pärgamentlehtedele kirjutatud raamat, mis sisaldas kaheteistkümne apostli õpetust ja kannab nimetust *Issanda õpetused paganarahvastele 12 apostli läbi* ehk *Didache* (õpetus).¹¹⁵ Piiblientüklopeedia pakub *Didache* kirjutamise ajaks 1.saj lõpp/2.saj. algus pKr.¹¹⁶ Grudem tõdeb, et on väga raske otsustada, millal *Didache* kirjutati või kui esinduslik on see varakiriku elu kohta - selles küsimuses puudub teaduslik kokkulepe ja teos ise ei sisalda piisavalt sisemisi vihjeid, mis võimaldaks teha väga kindlat otsust.¹¹⁷

Apostlite õpetusest leiab viiteid vaimuandidele varakiriku ajaloos. Terve *Didache* 11. peatükk kirjeldab prohveti ametit. Usklikke õpetati vahet tegema õigetel ja valedel õpetajatel, apostlitel ja prohvetitel. Põhilisteks kriteeriumideks olid apostlite õpetuses püsimine,

¹¹³ Grudem, *The gift of Prophecy ... Apostolic preparations for their absence*, EPUB.

¹¹⁴ Grudem, *The gift of Prophecy ... Is Prophecy Miraculous? Summary*, EPUB.

¹¹⁵ *Apostlikud isad* / kreeka k tõlkinud K. Kasemaa (Tallinn: Eesti Keele SA, 2002), 203.

¹¹⁶ *Piiblientüklopeedia*, 139.

¹¹⁷ Grudem, *The gift of Prophecy ...*, "Prophecy in Early Church History", EPUB.

rahaahnuse puudumine ja kristlikud eluviisid. Prohvetiand ja vaimus kõnelemine olid kogudustes au sees, need olid koguduse jumalateenistuse lahutamatuks osaks. Samas sooviti kaitsta kogudust valeprohvetite eest. Viidates R.Kyddi¹¹⁸ raamatule kirjutab Kroll: *Didache's kirjeldatud kristlik kogukond praktiseeris Jeesuse ja UT autorite juhiseid, olles avatud prohvetlusele, samas katsudes kõike läbi. Spontaanne prohvetlik teenimine kristlaste jumalateenistustel näib olevat tavapärase, mitte erandlik. Vaimuga täitumine, prohvetlik kõne, ilmutused ja nägemused ei olnud 2.saj esimese poole Rooma kristlaste jaoks haruldased, vaid loomulikud nähtused, mis kuulusid koguduse jumalateenistuse juurde.*¹¹⁹

E.R. Dodds kirjutab prohvetite mõjust antiikajal: "Kiriku varaseimal perioodil võeti üldiselt omaks, et "prophetes" kõnelevad Pühast Vaimust inspireerituna. Väide põhines kindlalt pühakirjal: *pneuma* (Vaim) oli laskunud apostlite peale ja nii jääb kuni viimsepäevani; Kristus isegi olla oma tulekut ette ennustanud." Oli vaja mingit kontrollivormi, et inspiratsioon tuleb Jumala Vaimult ja mitte demonilt. Paulus nimetab selleks vajalikku vaimude eristamise võimet ühe vaimuannina Jumalalt (1Kr 12:10). Moraalse kontrollina toimus põhimõte - nii kaua, kui rändprohvet elab alandlikkuses ega taha midagi iseendale, on ta tõenäoliselt õige. *Didache* hoiatab valeprohvetite eest, kes nõudsid raha ja head lõunat. Hoiatati ka nende eest, kes püüdsid tulevikku ennustades populaarsust saavutada."¹²⁰

Dodds lisab, et kahjuks ei ole ükski kristlik prohvet jätnud maha oma kogemuse kirjeldusi. Aja jooksul (4.-5. saj) asendati vana traditsioon, milles inspireeritud prohvet rääkis Jumala Vaimust ajendatuna, mugavama ideega Jumala pidevast juhtimisest, mida teostasid kiriku juhid. Mitte kogu vana traditsioon ei kadunud, aga prohvetlus läks põranda alla ja ilmus taas välja hiliskeskajal ning mitmetes järgnevatel evangeelsetes liikumistes.¹²¹

Prohveti autoriteedi kohta UT-s on *Didaches* üks lõik, mis võib viidata sellele, et prohveti and võimaldas neil, kellel see and oli, rääkida absoluutse jumaliku autoriteediga nagu VT prohvetid ja UT apostlid. "Ärge katsuge ega uurige ühtegi prohvetit, kes räägib vaimus, sest iga patt antakse andeks, aga seda pattu ei anta andeks" (*Didache* 11.7)¹²². Viide Püha Vaimu vastu suunatud patule näitab, et nende prohvetite puhul arvati, et nad räägivad jumaliku autoriteediga. Hinnangu andmine selle kohta, mida nad "Vaimus" ütlesid, oli patt Püha Vaimu

¹¹⁸ Ronald A.N. Kydd, *Charismatic Gifts in the Early Church* (MA: Hendrickson Publishers, 1993), 6,19-20.

¹¹⁹ Allan Kroll, *Vaimuanded ja vaimuilmingud apostlikest isadest Augustinuseni* (Tallinn: EELK UI, 2020), 11-12, 14.

¹²⁰ Eric R. Dodds, *Paganad ja kristlased ängistuse ajastul* (Tallinn: Varrak, 2003), 47.

¹²¹ *Ibid.*, 51-52, 115.

¹²² *Apostlikud isad*, 210.

vastu. Prohveti kõne oli sel juhul väljaspool vaidlustamist või kahtluse alla seadmist (välja arvatud mõned keelatud asjad, näit raha küsimine "vaimus"). See lõik on peaaegu otseses vastuolus Pauluse juhustega 1Kr 14:29: "Prohvetitest kõnelgu kaks või kolm ning teised hinnaku kõneldut." Paulus ütleb, et tuleb hinnata, kaaluda, mida prohvetid ütlevad. Kasutades sama kreekakeelset sõna (diakrinō), ütleb *Didache*, et ei tohi hinnata prohveteid, kui nad räägivad Vaimus.¹²³

See on vaid üks paljudest kohtadest, kus *Didache* ütleb asju, mis on vastuolus UT-s leiduvate õpetuste või juhustega või lisab neile suuremaid piiranguid. Kuigi *Didache* sisaldab palju huvitavat ja kasulikku materjali, erineb see mitmes punktis selgelt UT-st. Kuna on nii palju erinevusi UT õpetusega, näib, et *Didache* on kirjutatud kellegi poolt, kes ei olnud kursis apostelliku tegevuse ja õpetusega. Prohvetliku anni suhtes paistab, et *Didache* teeb samasuguse vea nagu teisedki, sest ta võrdsustab UT prohvetianni liiga kergesti VT prohvetlusega ja omistab sellele absoluutse, vaidlustamatu autoriteedi. Kui *Didache* autor mõtles prohvetlusest sel viisil, siis oli loomulik, et ta keelas just seda liiki prohvetluste hindamise, mida Paulus, kellel oli vähem autoriteetne arusaam Uue Testamendi prohvetlusest, käskis teha.¹²⁴

5.4. Prohvetluse vähenemine. Probleem tänapäeval

Grudem eeldab, et UT prohvetluse autoriteet ei ole võrdne VT prohvetliku kõnega ega UT apostli kõnega. Vastasel juhul oleks mõnel kristlikul prohvetil üsna lihtne hakata väitma, et nad ei ole mitte ainult saanud "ilmutust" Jumalalt või Kristuselt, vaid et nad räägivad prohveteerides Jumala enda sõnadega. See just tegelikkuses juhtuski, vähemalt Montanismis¹²⁵ ja ilmselt ka mitmel teisel juhul. Kui need prohvetid hakkasid propageerima ketserlikke ideid, oli ülejäänud kiriku reaktsioon viimaks nende täielik väljatõrjumine. Kuid koos nende prohvetite kõrvale heitmise, kes mõistsid oma staatust valesti, võis kergesti kaasneda prohvetluse tagasilükkamine tervikuna, nii et kiriku enda suutmatuse võis oluliselt kaasa aidata prohvetluse täielikule tagasilükkamisele kirikus. Sellega võis kaasneda üleloomuliku uskumise järkjärguline vähenemine üldiselt - isikliku usu intensiivsuse ja

¹²³ Grudem, *The gift of Prophecy ...*, "Prophecy in Early Church History", EPUB.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ Montanism, mida selle järgijad nimetasid uueks prohvetluseks, oli 2. saj lõpu varakristlik liikumine, mida hiljem nimetati selle rajaja Montanuse nime järgi. Seda märgistati ketserluseks selle eest, et ta uskus uutesse prohvetlikesse ilmutustesse. Prohvetlik liikumine kutsus üles toetuma Püha Vaimu spontaansusele, (Wikipedia).

elujõulisuse vähenemine. See oletus näib olevat kooskõlas teiste ülevaadetega varakiriku ajaloolistest tõenditest.¹²⁶

Juba teise sajandi keskpaiku olid vaimuannid kogudustes nii haruldasteks muutunud, et montanistidel oli vajadus seda oma sõnumis eriliselt rõhutada. Kirikul oli montanistide vastu raske võidelda, kuna see võrdus võitlemisega oma mineviku vastu. Prohveteerimised ja Issandalt sõnumi ootamine, mis olid algkristlaste ajal nii tavalised nähtused, olid hääbunud. Kristluse kirik kaldus üha enam “maailma” teedele.¹²⁷

Kas prohveti andi peaks kaasaja kogudustes kasutama? Tänapäeval on selles osas kristlaste seas lai lahkarmamus. Paljud karismaatilised ja nelipühi kristlased arvavad, et prohvetlus on "sõna Issandalt", mis toob Jumala juhatust elu konkreetsetesse üksikasjadesse, annab palju isiklikku ülesehitust ja toob jumalateenistustele Jumala kohalolu teadlikkuse. Paljud reformeeritud jt kirikute kristlased ütlevad, et selline vaade ohustab Piibli kui Jumala lõpuleviidud sõna ainulaadset autoriteeti ja viib inimesed selleni, et nad pööravad liiga vähe tähelepanu Pühakirjale ja liiga palju tähelepanu ebausaldusväärsetele "subjektiivse" juhendamise vormidele.¹²⁸

Tänapäeva maailmas käib “prohveteerimine” aga pidevalt. Ennustamine tuleb esile New Age'i, selgeltnägijate jt kaudu, kes ammutavad infot vaimumaailmast. Vaimumaailm, ka deemonlik maailm, on võimeline tooma esile erinevat infot selle kohta, mis on toimunud või saab toimuma. Kuid nad ei esinda Jumala häält ega väljenda inimestele asju, mis on Jumala südames. See on see, mis eristab kristlikku prohvetlust teistest.¹²⁹

Varakristlikul prohvetlusel on kirju taust, tuli määratleda, kes on kristlik prohvet. Püha Vaimu väljavalamisel muutus prohvetlus potentsiaalselt kättesaadavaks kõigile usklikele. *Didache* põhjal on teada, et vaimuannid olid varakristlikes kogudustes laialt levinud. Tundub et eksiõpetuste jm tegurite tõttu annid aja jooksul hääbusid ja tänapäevani ollakse ettevaatlikud nende kasutamises. Järgnevalt käsitlen erinevaid alateemasid küsimuses: *kuidas praktiseerida tänapäeva kogudustes prohvetlikku vaimuandi nii, et tuleks esile see kasu, milleks Jumal selle anni on andnud?*

¹²⁶ Grudem, *The gift of Prophecy ...*, “Prophecy in Early Church History”, EPUB.

¹²⁷ Kirjamägi, *Prohvetlusest ...*, 7.

¹²⁸ Grudem, *The Gift of Prophecy, ... Paperback*, 17.

¹²⁹ Nordberg, “Prohvetlus”.

6. PROHVETLUS KAASAJA KOGUDUSES. PRAKTILISED ASPEKTID

Paulus tahab, et kristlased käiksid armastuse teed ja nõuaks innukalt Püha Vaimu erinevaid ande, eriti prohvetlikku kõnelemist, kuni Issand tagasi tuleb. Kirjas korintlastele, kogudusele, kus vaimuande kasutati valesti, julgustab Paulus selgelt vaimuande kasutama, kuid küpselt ja armastavalt.¹³⁰ Lehtsaar kirjutab: “Jumala hääle kuulamine ja jumaliku sõnumi saamine ei ole midagi karismaatilisele liikumisele ainuomast. See on usklike inimeste tavapraktika nende usutunnistusest sõltumata,”¹³¹ viidates Cartledge 2017 a tehtud uurimusele.¹³²

Kristuse kogudus vajab igal ajal prohvetlikku sõnumit.¹³³ Prohvetlik vaimuand võimaldab näha ja kuulda, mida Jumal näitab ja räägib ja Tema juhtimisel vastavalt sellele, mida Ta Püha Vaimu läbi ilmutas, tegutseda.¹³⁴ VT-s olid kolm peamist ametit: preester, kuningas ja prohvet - inimesed, kes olid võitnud teatud aja ja olukorra jaoks. Uues Testamendis on kõik need ametid täidetud Jeesuses ja UT ütleb, et Jumala rahvas on Tema kuninglik preesterkond (1Pt 2:9). Kui Peetrus tõusis nelipühapäeval esile, sai ta Pühakirjast prohvetliku arusaamise (Ap 2:17-18), et see ongi aeg, millest prohvet Joel rääkis (Jl 3:1). Prohveteeringu kaudu Jumal aktiveerib midagi, mis on ülimalt oluline mõne olukorra, üksikisiku, rahva, grupi või koguduse jaoks, muutes selle ümbritsevate isikute ja olukordade jaoks kättesaadavaks.¹³⁵

Grudem leiab, et kui tahame näha prohvetluse andi toimimas meie kogudustes tänapäeval, peame uskuma võimalusse, et Jumal annab selliseid "ilmutusi", ja lubama endal olla vastuvõtlikud Püha Vaimu mõjudele. Praktiliselt tähendab see aja pühendamist Jumala "kuulamisele" või Tema "ootamisele", mis lisanduks tavalistele piiblit lugemise, eestpalve ja ülistuse aegadele. Ühised jumalateenistused võiksid võimaldada vaikuse ja avatuse hetki Pühale Vaimule. Kui Jumal toob neil aegadel midagi esile, võiks sellise ilmutuse saanud inimene kogudusele öelda, mis see on.¹³⁶

¹³⁰ Collins, *Prohveteeri!*, 54.

¹³¹ Lehtsaar, *Väike vaimuraamat*, 108.

¹³² Mark J. Cartledge, *Narrative and Numbers: Empirical Studies of Pentecostal and Charismatic Christ ...* (Leiden: Brill, 2017), 221 pp., viidatud T. Lehtsaar, *Väike vaimuraamat*, 108.

¹³³ Toivo Teekel, *Prohvetlusest Eestimaal* (Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2010), 4.

¹³⁴ Aldridge, *Jumala hääle ...*, 15.

¹³⁵ Nordberg, *“Prohvetlus ...*

¹³⁶ Grudem, *The Gift of Prophecy ...5. The Source of Prophecies. Application for Today*, EPUB.

Hyatt usub, et UT prohvetluse määratlemisel on kasulik defineerida ka seda, mida see ei ole, eriti kuna tänapäeval on nii palju võltsinguid. Ta selgitab, et UT prohvetlus ei ole võime ennustada tulevikku ega püsiv võime, mida inimene kannab ja kasutab omal initsiatiivil. Prohvetlik vaimuand ei ole isiklike nõuannete jagamiseks ja elujuhiste andmiseks. Prohveteerimine ei ole mõeldud doktriini kehtestamiseks, oma teoloogiliste arusaamade edastamiseks, õpetuse või ideede propageerimiseks. Õige prohvetluse kaudu Jumal kinnitab Oma lapsi ja teeb Oma kohalolu neile reaalseks; ja see toimub alati kontekstis, kus Jeesuse Kristuse ülemvõimu tunnustatakse ja austatakse, nagu Paulus seda selgitab 1Kr 12:3¹³⁷. Prohvetluse olemus on anda selge tunnistus Jeesuse kohta: "Kummarda Jumalat, sest Jeesuse tunnistajaks on prohvetluse vaim!" (Ilm 19:10).¹³⁸

6.1. Kes võivad prohveteerida?

Igaüks, kes on uuesti sündinud, võib kuulda Jumalat (Jh 10:27). Kuulmata Jumala häält, ei saa rääkida Tema nimel või eest. Jumala Vaim on kõigile kättesaadav (1Kr 14:31) ja elab uuestisündinud kristlastes (1Kr 3:16). Iga kristlane võib teatud aegadel saada Jumalalt midagi prohvetlikku.¹³⁹ Aldridge ütleb: *Igaühest ei saa prohvetit,....aga igaüks võib olla prohvetlik.*¹⁴⁰

Paulus kirjutab korintlastele 1Kr 14:24-25a: "Kui nad aga kõik kõneleksid prohvetlikult ja sisse astuks mõni uskmatu või kõrvalseisja, siis kõik tooksid esile tema olukorra ..." Lõik viitab sellele, et prohvetlikkus on potentsiaalselt kättesaadav kõigile usklikele. Paulus ütleb: "... kõik kõneleksid ..., siis kõik (mitte kõik prohvetid)..." Prohvetlik and ei piirdunud autoriteetsete inimeste rühmaga, keda tunti kogukonnas "prohvetite" nime all. Paulus ei oota, et igaüks prohveteeriks, vaid viitab sellele, et kogu kogudus osaleb jumalateenistuses, eriti Vaimust inspireeritud kõnetuste avaldumises.¹⁴¹

Nordberg usub, et prohvetlik and on miski, mis tuleb esile pidevalt, mitte aeg-ajalt. Kui inimene võtab annu vastu, mõistab, arendab ja rakendab seda, võib see muutuda teenistuseks, mis on teiste jaoks usaldusväärne. See on korduvalt tõestatud, sellega saab arvestada ning inimesed ja kogudus saavad usaldada, et see toimib nende kasuks. Mida tugevam and, seda enam inimesi sellega haakub. Kui annis kasvada, võib saada selliseks prohvetiks, kellest

¹³⁷ 1Kr 12:3 *Seepärast ma teatan teile, et ükski, kes Jumala Vaimus räägib, ei ütle: „Neetud olgu Jeesus!” ning ükski ei suuda öelda: „Jeesus on Issand!” muidu kui Pühas Vaimus.*

¹³⁸ Hyatt, *Prophets and Prophecy*, 13.

¹³⁹ Nordberg, *Prohvetlus*.

¹⁴⁰ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 49.

¹⁴¹ Fee, *The First Epistle ...*, 4. *The Need for ... d. Application ...*, EPUB.

vielaadne teenistus räägib (Ef 4:11¹⁴²). Sel on võime kasvatada kogudust olema Kristuse sarnane ja üksmeelne. Eesmärk on liita teenimisannid kokku.¹⁴³

Grudemi arvates võib prohvetlusest rääkida üldiselt kui püsivast annist. Ükski prohvet ei saa prohveteerida oma tahte järgi, siiski on 1Kr 12-14 viiteid sellele, et olid inimesed, kes suutsid sageli ja pikema aja jooksul prohvetlikult kuulutada. Paulus tunnistas, et Vaim tegutses korrapäraselt ja regulaarselt, mitte täiesti juhuslikult ja ettearvamatult. 1Kr 14:37: "kui keegi peab end prohvetiks" viitab sellele, et mõned inimesed prohveteerisid piisavalt sageli, et neid võiks pidada prohvetiteks kogu aeg, mitte ainult siis, kui nad prohveteerisid. Sarnaselt viitab 1Kr 13:2 sõnastus "kui mul oleks prohvetiann" selle anni pidevale omamisele. 1Kr 12:29: "Ega kõik ole prohvetid?" viitab sellele, et mõned inimesed prohveteerivad piisavalt korrapäraselt, et neid võiks pidada prohvetiteks.¹⁴⁴ Prohvetlikus teenimistöös olevatel inimestel on kutsumus olla Kristuse ihus "silmadeks ja kõrvadeks" ning seepärast on neil selgemalt väljenduv prohvetliku kõnelemise and kui teistel koguduse liikmetel.¹⁴⁵

Kõik võivad prohveteerida, aga mitte kõigil pole prohvetlikku andi ja mitte igäiks pole prohvet. Kuidas alati kuulda Jumala häält ja kasvada prohvetlikus teenimises? Prohvetliku kutsega kaasnevad väljakutsed, millest kirjutan järgmises alapeatükis.

6.2. Prohvetlik eluviis ja teenimine

Aldridge tõdeb, et kuna prohvetlik vaimuand on väga võimas, on selle kasutaja iseloom väga oluline. Vaimuandide kasutamise puhul on väga tähtis *esmal* mõista oma identiteeti Kristuses ja teada, et meie iseloom on olulisem kui võidmine. Jumala Pojana ei kujundanud Jeesus oma teenimistööd ise ega toetunud oma tegutsemises oma jumalikule loomusele. Ta kuulas Isa häält, kuuletus sellele ja viis juhised ellu Püha Vaimu väes. Sama Vaim on Jumala armu läbi antud kogu kristlaskonnale. *Jumal ehitab üles prohvetlikku kirikut - hulka inimesi, kes nagu Jeesuski, kuulevad Isa Jumala häält ja elavad Tema ees kuulekas tegutsemises Püha Vaimu väes, vastavalt Tema käest saadud juhistele. Prohvetlus lähtub lähedasest, armastavast suhtest Jumalaga.* On oluline olla Jumalale kättesaadav, kuulekas ja alandlik.¹⁴⁶

¹⁴² Ef 4:11 *Tema on see, kes on pannud mõned apostleiks ja mõned prohveteiks ja mõned evangelistideks, mõned karjaseiks ja õpetajaiks,*

¹⁴³ Nordberg, *Prohvetlus*.

¹⁴⁴ Grudem, *The Gift of Prophecy ...10. Can All Believers Prophecy. Is Prophecy a Temporary ... Gift*, EPUB.

¹⁴⁵ Collins, *Prohveteri!*, 56.

¹⁴⁶ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine...* 19, 22-24, 97-98.

Aldridge jätkab: *Jeesus oli prohvetlik, Ta kuulutas Jumala sõnumeid, mis muutsid elusid ja olukordi.*¹⁴⁷ Jeesus andis eeskju sellest, kuidas elada Jumalat kuulates - kogu Ta elu keskmes oli suhtlemine Isaga. Prohvetlik inimene võtab Jumalalt sõnumeid vastu ning annab neid edasi, rakendab ellu viisil, mis muudab elusid ja aitab Jumala riigil kasvada. Jumala hääle kuulmine on olla Püha Vaimu poolt juhitud ja liikuda Isa tahtes. Mida rohkem otsida Jumala ligiolu, seda enam on võimalik vahet teha, millal Tema räägib ja millal mitte. Inimesed, kes on palju aega Jeesusega veetnud, tunnevad Issanda hääle ära (Jh 10:27). Olulised on nii usaldus kui kuulekus Jumala suhtes. Miks Jumal ei räägi alati nii selgelt, et oleks kindlalt teada, et Tema on kõnelenud? Peab jääma alandlikuks ja mõistma, et ükski inimene ei kontrolli Jumala poolt antud andi. Jäädes toetuma Jumalale, kuulub au Temale.¹⁴⁸

Nordberg tõdeb, et Jumala Sõna on kõige alus, suhe Jeesusega läbi Jumala Sõna. Mida enam kaevuda Jumala Sõnasse, seda uurides, selle üle mõtiskledes, Jumalat ülistades, Tema poole paludes, seda enam tugevneb prohvetlik and. Peab iga päev elama Jumala Sõnast, elama koos Jumalaga. Kes prohveteerib, peab olema väga puhas selles osas, et ta ei kuuluta välja enda arvamusi. Tuleb elada elu, mis on väga tugevalt inspireeritud Piiblist, seotud Piibliga, meeled pidevalt pestud Jumala Sõna poolt ja uuendatud Jumala ligiolus, et võiks kuulda, mida Jumal ütleb ja püüda seda ka välja elada.¹⁴⁹

Esmane ja kõige ilmsem viis, kuidas Jumal meie eludesse räägib, on läbi Piibli. Jumal räägib igapäevaselt väga mitmekülgset, näit läbi pöngusate või liikuvate piltide, läbi nägemuste, tajude, mõtete, muljete, tunnetuste, unenägude, aga ka läbi teiste sõnade, olukordade. Jumal võib rääkida ka keelte tõlgitsemise kaudu, kui Püha Vaim inspireerib rääkima “prohvetlikku” keelt sõnaliselt, ülistuse osana või palves (1Kr 14:15) ja kogudus ootab ning palvetab, et Püha Vaim annaks tõlgitsust. Prohvetlikus vaimuannis kasvamiseks on vaja elavat ja tegusat usku. Nagu kõikide vaimuandide puhul kasvab või väheneb prohvetluse kasutamine koguduses vastavalt sellele, milline koht sellele kokkusaamistel antakse.¹⁵⁰

Collins õpetab, et prohvetlik kõneleja võib mingil hetkel olla *rohkem põnevil anni kasutamisest ning unustada anni andja*. Siin võib aidata *palve, et igatsus Jumala järele suureneks*. Prohvetit võib tabada ka kiusatus öelda sõnumeid teistele mulje avaldamiseks ja rääkida muud kui Jumal ütleb. Pole haruldane, et prohvetianniga inimesed üritavad

¹⁴⁷ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine...*, 24.

¹⁴⁸ *Ibid.*, 24, 71-72.

¹⁴⁹ Nordberg, *Prohvetlus*.

¹⁵⁰ Collins, *Prohveteerid!*, 50-51, 95.

alateadlikult ilmutust ära kasutada, et koguduses võimu saada. Kes tahab prohveti annis kasvada, sellel soovitab Collins küsida endalt mõned testküsimused. *Mis on mu tegelik motiiv Jumala sõnumi jagamisel? Kas püüan oma anni kaudu end identifitseerida?* Kes toetuvad Jumala armastusele, neil on väiksem tõenäosus kõrvalekalletele (kiusatus tuua sisse enda ideid, vajadus olla vajalik jms). On oluline mõista, et Jumal ei anna meile vaimuande, sest oleme need ära teeninud, vaid et nende kaudu teisi õnnistada ja oma kogudust üles ehitada.¹⁵¹

Veelen soovitab: *Kui tahame tõesti kuulda Jumala häält, peame saama vabaks tungivast soovist kuulda seda, mida soovime* ja keskendume sellele, mida Tema tahab öelda, võiksime küsida: “Mis on Jumalal südamel?” Prohvetlikud sõnad tulevad kergemini esile ülistuse ja Issanda ligiolu keskkonnas.¹⁵² Jeesus peab kasvama ja prohvet kahanema.

6.3. Prohvetlik kõne ja selle eesmärk

Aldridge'i sõnul on prohvetearingu eesmärk vahendada *Jumala plaane ja eesmärke*, see lohutab, julgustab, tugevdab, ilmutab tõde. Prohvetlik sõna konkreetsele inimesele ilmutab Jumala tahet tema elu jaoks. Prohvetearing võib keskenduda inimese julgustamisele, et arendada mingit vaimuandi või julgustada Jumala plaanile järgnemist. *Prohvetearing kutsub ärkama ja olema need, kelleks Jumal meid loonud on.* Prohvetliku vaimuanni kaudu tahab Jumal jagada Oma südant sõnumi vastuvõtja ja tema kaudu ka teistega.¹⁵³

Nordberg tõdeb, et piibelliku prohvetearingu peamine omadus on see, et sellel on eesmärk. Kui kogudus prohveteerib, on selle sihiks tuua Jumala eesmärgid esile. Prohvetearime on julgustus järgida Jeesust veelgi lähedasemalt, avastada Tema teid ja plaane ja minna nendega rohkem kaasa. Prohvetlikud sõnad avavad uusi vaatenurki, tõukavad ühte teise dimensiooni, kus midagi avaneb ja tekib usk ning innukus teatud asjade suhtes. Saame kinnitust, et Jeesus on kohal, kõik on Tema kätes. Kui prohvetlus toimib õigel moel, innustab ta omama igapäevast suhet Jumalaga, et kogudus elaks ja käiks jätkuvalt koos Temaga. Selliselt ei ole vaja nii palju neid "pilve"- kogemusi. Näeme Piiblist, et Jumal ei saanud oma rahvast üksteisele igal sammul prohvetearima. Apostlite tegude raamatu põhjal aktiveerus Jumal pigem siis, kui Tema plaanide kohaselt oli midagi olulist toimumas.¹⁵⁴

¹⁵¹ Collins, *Prohveteari!*, 37-38, 41, 87-88.

¹⁵² Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 50, 86, 96.

¹⁵³ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 45-46.

¹⁵⁴ Nordberg, *Prohvetlus*.

Kooskõlas VT arusaamaga prohvetlusest, näeb Paulus Vaimust inspireeritud sõna tungimas sügavale kuulajate moraalsesse teadvusse. See tähendab Püha Vaimu sügavat uurivat tööd inimeste elus, mis paljastab nende patud ja kutsub neid elava Jumala ees vastutusele. Selles peitub VT seisukoht, et inimene paljastatakse Jumala ees prohvetliku sõna kaudu ja sellele on omane üleskutse meeleparandusele. Paulus justkui õhutab üles taotlema sellisel viisil prohvetlust koguduses, et Vaimu tegevus uskmatu südames viiks ta meeleparandusele. Rõhk on siin prohvetliku ütluse ilmutuslikul aspektil. Üks kindlaid märke Jumala kohalolekust usklike kogukonnas on see Vaimu sügav töö, mille abil prohvetliku ilmutuse kaudu paljastatakse südame saladused. Pole ime, et korintlased eelistasid keelteandi, see ei andnud neile mitte ainult tunnet, et nad on tõeliselt Vaimu inimesed, vaid see oli ka turvalisem!¹⁵⁵

Paulus toob 2Tm 3:16 esile ühe autoriteedi, eksimatu sõna Jumalalt. Jumala Sõna on püsiv, vankumatu alus. Piibel on *objektiivne* ja prohvetearing *subjektiivne* osa, mõlemad on üliolulised ja peaksid käima käsikäes. Kõik taandub nende kahe ilmutuse omavahelisele suhtele. Piibel on lõplik ja täielik ilmutus, mis rajab aluse mõistmaks Jumalat, Tema teid ning mõtteid. Kõike katsutakse läbi selle ilmutuse põhiselt.¹⁵⁶ Aldridge lisab: *prohvetearing kutsub alati tagasi Jumala vaatenurga juurde. Jumal suudab alati rohkem teha kui meie ette kujutada* ja on oluline, et me ei piiraks Teda. Sama oluline on, et *me ei läheks liigselt hoogu ja ei jagaks prohvetlikku sõna*, mis ei ole piibellik. Paulus annab selleks juhised 1Ts 5:2.¹⁵⁷

Grudemi ja Aldridge'i arvates ei tohiks tänapäeval prohvetearingut alustada "Nõnda ütleb Issand", mis eksitaks kuulajaid, et prohvetearingul on või et see taotleb autoriteeti, mis on võrdne Jumala sõnadega Pühakirjas. Isegi kui Jumal tõi mõned konkreetsed sõnad mõttesse, ei anna UT alust väita, et Jumal tahab, et kuulaksime neid kui sõnu, mis kannavad Tema enda absoluutset autoriteeti. Kui prohvetearing on Jumalalt, siis teeb Ta selle kuulajate südames tuntavaks.¹⁵⁸ Et mitte olla manipulatiivne ja vägivaldne, soovib Aldridge pigem alustada prohvetearimist sõnadega: "Mulle tundub, et Jumal ütleb ..."¹⁵⁹ Veelen õpetab prohvetearingut alustama: "See on Jumala Sõna sulle", seda kasutades loob ta usule aluse, mille peale tuleb sõnum Püha Vaimu inspiratsiooni kaudu.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Fee, *The First Epistle ... 4. The Need for ... d. Application ...*, EPUB.

¹⁵⁶ Nordberg, "Prohvetlus".

¹⁵⁷ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 76, 83.

¹⁵⁸ Grudem, *The Gift of Prophecy ... 7. The Content of Prophecies. Application for Today*, EPUB.

¹⁵⁹ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 90.

¹⁶⁰ Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 39.

Teoloogiadoktor P. Nordberg ei näe, et prohvetlik and oleks uues lepingus kuidagi nõrgem. See on rohkem levinud, kuid mitte väiksema autoriteediga. Mõned VT prohvetid rääkisid "Pühakirja", kuid mitte kõik. Neil ei olnud Vaimu kohalolekut sel viisil nagu meil, oleme loomu poolest prohvetlik rahvas (Ap 2:17-18). Põhimõtteliselt võib kasutada sõnastust "Issand ütleb teile" või "see on Issanda sõna", kuid seda tuleb kasutada ettevaatlikult. Julgus sellisel viisil rääkida kaasneb sellega, kui inimene on piisavalt küps vaimulikult ja eelnevalt näidanud et ta kannab "Issanda sõna".¹⁶¹

Oma uurimistöö ja praktika käigus avastatu alusel arvan, et väljend "See on Issanda Sõna sulle" on riskantne, kuna meid on UT-s otseselt kutsutud üles prohvetlikku kõnet hindama (1Kr 14:29). Kuna VT prohvetite vaste UT-s ei ole prohvetliku kõne vaimuand, vaid pigem apostlid, ei ole võib-olla hea otseselt sellist autoriteeti oma sõnadele anda, kuna see tähendaks justkui eksimatut Sõna Jumalalt ja oleks vastuolus UT õpetusega.

Prohvetlik kõne lähtub Jumalast. Ta tahab meile ilmutada oma plaane. Järgnevas alapeatükis käsitlen teemat, kuidas katsuda läbi ja võtta prohvetearingut vastu nii, et sellest tuleks esile see kasu, mille tõttu Jumal selle sõna välja läkitas.

6.4. Prohvetearingute läbikatsumine ja vastuvõtmine

Prohvetlik and on mõeldud koguduse õnnistuseks. Ometi on Kristuse ihus paljud saanud haiget valeprohvetluse kaudu¹⁶². UT juhendab 1Jh 4:1: "Armsad, ärge usaldage iga vaimu, vaid katsuge vaimud läbi, kas nad on Jumalast, sest palju valeprohveteid on läinud välja maailma." Pauluse õpetuse põhjal 1Kr 14:29 peaks prohvetearingu hindajad koguduses olema ennekõike teised prohvetid, kes on harjunud vastu võtma Jumala Vaimu ilmutusi ja on seetõttu Jumala Vaimu häälele palju tundlikumad kui suurem osa usklikest.¹⁶³

Prohvetearingute puhul tuleb läbi katsuda nii ilmutus, tõlgendus kui ka rakendus. Kas see on tõesti sõna Jumalalt? Kas seda on tõlgendatud õigesti? Mõnikord Jumal ei anna sõnumi saajale tervikpilti, Ta võib anda rakendamise üksikasjad inimestele, kellel on koguduses vastutav positsioon. Collins viitab John Wimberile¹⁶⁴ kes õpetas prohvetearinguid läbi katsuma järgmiste küsimuste kaudu: *Kas prohvetearing kinnitab seda, mida Jumal on juba*

¹⁶¹ Peter Nordberg, kirjavahetus Messengeri keskkonnas 27.05.2023(küsitud luba kasutada töös).

¹⁶² Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 7.

¹⁶³ Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 102.

¹⁶⁴ John Richard Wimber (1934–1997) oli Ameerika pastor, kristlik kirjanik ja muusik. Esialgu kveekerite vaimulikuks ordineerituna sai temast karismaatiliste koguduste teerajaja. Wimber oli Ken Gullikseni poolt Ameerikas algatatud kristliku liikumise Vineyard Movement'i üks liidreid (Wikipedia).

*rääkinud? Kas prohvetering on kooskõlas Piibli õpetusega? Millised on prohveteringu viljad (tagajärg, tulemus)? Milline on prohveteringu vaimsus? Milline on prohveti isik? Kuidas ta reageerib korrigeerimisele?*¹⁶⁵

Samas tuleb arvestada sellega, et tunnetame poolikult (1Kr 13:9). Ka prohvetliku anniga inimesed on kasvamisprotsessis ja võivad teha vigu.¹⁶⁶ 1Kr 14:29 põhjal saab öelda, et prohveti sõnu võis vaidlustada ja kahtluse alla seada ning et prohvet võis mõnikord eksida. Ometi ei ole mingit viidet sellele, et aeg-ajalt tehtud viga teeks temast "vale" prohveti.¹⁶⁷ Prohvetile antud mandaadi peavad ära tundma ka teised, seda tunnustades. Prohvetil tuleb alistuda koguduse autoriteetidele. Kõrge prohveti tähtsaimad tundemärgid on armastus, vastutusvõime ja valmisolek võtta vastu korrigeerimist.¹⁶⁸

Grudem soovib, et isegi kui prohvetering sisaldab konkreetseid juhiseid ("Sa ei peaks minema Londonisse"; "peaksid jätma töö ja pühendumis jutlustamisele" jms), ei tohiks neid pidada jumaliku iseloomuga kohustusteks, vaid neid tuleks vaadelda kui prohveti teadaannet millestki, mida ta arvab olevat talle Jumala poolt ilmutatud. Isikud, kellele prohveti kuulutus oli suunatud, peaksid reageerima sellele paljuski samamoodi nagu nad reageeriksid jutlustele või nõustamistele. Kõigil juhtudel peaks hindama prohvetikuulutust, jutlust või nõuannet selles osas, kas see vastab Pühakirjale, saadud õpetusele ja faktidele.¹⁶⁹

Keegi ei peaks saama sõltuvaks prohveti kaudu tulevatest ilmutustest. Kui kristlased jäävad prohvetite või prohveteringute lõksu, on nad ilmselt veel ebaküpsed. Oluline on iseseisvalt kuulda Jumala häält, et mitte sattuda ettekirjutusi tegevate prohveteringute vangistusse.¹⁷⁰ Eeldusel, et prohvetlus on eksimatu, ei saaks tänapäeval olla mingit prohvetlust. Grudem küsib: *Millist autoriteeti kannab tänapäeva prohvetlus?* Ja vastab: *Sama autoriteeti nagu mistahes muu kristlik tegevus koguduses, nagu juhtimine, nõustamine, õpetamine.*¹⁷¹

Prohveteringute läbikatsumisel on hea esitada teatud küsimused prohveti isiku ja sõnumi sisu kohta. Sõnumi vastuvõtja vaimulik küpsus võib osutada määravaks, kas prohveteringul on tema usuelule edasiviiv või eksiteele viiv mõju. Õige prohvetering ei täitu ilma, et inimene käiks Jumala teedel. Õige õpetusega saab kogudust kasvatada prohveteringute

¹⁶⁵ Collins, *Pohveteeri!*, 51-53, 84-88.

¹⁶⁶ Collins, *Prohveteer!*, 87.

¹⁶⁷ Grudem, *The Gift of Prophecy ...3. New Testament Prophets. Conclusion from 1.Cor*, EPUB.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 69-71, 94.

¹⁶⁹ Grudem, *The Gift of Prophecy ...7. The Content of Prophecies. Application for Today*, EPUB.

¹⁷⁰ Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 40, 107.

¹⁷¹ Grudem, *The Gift of Prophecy ...*, *New testament Prophets. Summary*, EPUB.

vastuvõtmise ja läbikatsumise osas. Nii saab prohvetlik vaimuand toimima koguduse heaks, kes seda praegusel ajastul eriti vajab.

6.5. Miks on prohvetlus oluline?

Kas prohvetlikku vaimuandi on meie kogudustesse tänapäeval vaja? Mida Pühakiri ise ütleb selle anni tähtsuse kohta? Apostel Paulus hindas seda andi nii kõrgelt, et ärgitas Korintose kristlasi innukalt seda andi nõudma, sest "prohvetlikult kõneleja ehitab kogudust".

Grudem küsib: *Kui Paulus soovis väga, et prohvetluse and toimiks Korintoses, kus kogudust vaevasid ebaküpsus, isekus, lõhestatus ja muud probleemid, kas siis ei peaks soovima, et see and toimiks taas meie tänastes kogudustes?* Prohvetliku vaimuanni puhul on eksimise või kuritarvitamise võimalused olemas - nagu iga vaimuanni puhul. Kuid kuritarvitamise võimalusi saab kaitsta hoolika õpetamise ja anni reguleerimise kaudu vastavalt Pühakirjas õpetatud põhimõtetele. Potentsiaalne kasu prohvetlikust annist kogudusele tervikuna ja igale liikmele on väga märkimisväärne.¹⁷²

Mis teeb prohvetluse nii väärtuslikuks, et Paulus soovis, et seda otsitaks rohkem kui kõiki teisi ande? Prohvetluse aluseks oleva jumaliku "ilmutuse" tõttu on prohvet võimeline rääkima lähtuvalt koguduse konkreetsetest vajadustest sel hetkel, kui kogunetakse. Prohvetliku vaimuanni kaudu on võimalik "ilmutuse" kaudu teada inimeste konkreetseid vajadusi. Paljudel juhtudel võivad ilmutatud asjad hõlmata inimeste südame saladusi (1Kr 14:25), nende muresid või hirme (mis vajavad sobivaid lohutus- ja julgustussõnu) või nende keeldumist või kõhklust Jumala tahte täitmisel (mis vajavad sobivaid manitsussõnu).¹⁷³ Prohvetlik sõna võib viia uskmatu pöördumisele. Issanda antud ilmutus mineviku kohta võib sisemise tervenemise seisukohast olla väga oluline. Jumal tahab tervendada mineviku kibeda kogemusega seotud valust ja andestamatusest.¹⁷⁴

Prohvetliku anni kaudu on võimalik osa saada üleloomulikust Jumala julgustusest, mis on kindlasti kaalukam kui inimeste julgustus. Prohvetlik sõna räägib inimese identiteedist Kristuses.¹⁷⁵ See katsub läbi jumalateenijate pühendumused ja teod, survestades neid võtma nende eest vastutuse.¹⁷⁶ Prohvetid on uustestamentliku koguduse elus möödapääsmatud.

¹⁷² Grudem, *The Gift of Prophecy. 14. Why do we need the Gift of Prophecy today?*, EPUB.

¹⁷³ Grudem, *The Gift of Prophecy*, 200.9, EPUB.

¹⁷⁴ Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 97.

¹⁷⁵ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 52.

¹⁷⁶ Bailey, *Paul Through Mediterranean Eyes*, 398.

Prohvetliku sõna läbi räägib Kristus ise vahetult oma kogudusega (Ilm 19:10). “Tema kirkastab mind, sest ta võtab minu omast ja kuulutab teile” (Jh 16:13-14). Prohvetikuulutus aitab kogudusel mõista seda, mis on oluline praegu. Prohvetianni kaudu saab juhatus tähtsate otsuste langetamiseks ja tulevikuks valmistumiseks (Ap 11:27-28). Prohvetiand toob jumaliku värskuse.¹⁷⁷ Koguduse liikmed ehituvad prohveteerimisest, väljasttulijate südamete saladused paljastuksid ja nad tuleksid usule. Jumal on koguduse keskel!¹⁷⁸

Collins kirjutab: *Õige prohvetering edastab inimestele reeglina Issanda armu ja rahu, halastust, lohutust ja suurt julgustust. Issand kasutab prohveteringuid oma rahvale antud teenimisandide esiletulekuks, kinnitamiseks (1Tm 4:14). Jumala seatud prohvetid on ka koguduste “vahimehed”, kelle tähtsaim roll on otsida Issandat ja aidata Jumala rahval kuulda Issanda häält: “See on tee, käige seda!” (Js 30:31). Collins soovib, et igal koguduse juhil peaks olema selline inimeste rühm tema ümber, kellel on prohveteerimise ja eestpalvetamise and, kes armastavad Jumalat, Tema kogudust ja tunnevad hästi Piiblit. Prohvetluse kaudu Jumal näitab, mille pärast paluda, hoiatab, parandab, noomib.¹⁷⁹ Veel lisab: *Kui Jumal räägib, räägib Ta asjadest, mis on Talle tähtsad*. Prohvetering kannab endaga kaasas Jumala ligiolu. Prohvetiand ja teised ilmutusannid on väga väelised ning suureks õnnistuseks nii usklikele kui uskmatutele.¹⁸⁰*

Kõik usklikud võivad kuulda Jumala häält ja kõneleda prohvetlikult. Kõiki on kutsutud üles taotlema prohvetlikult kõnelemise andi. Samas on Jumal kutsunud osasid kristlasi prohveti kutsega prohveti ametisse. Kõik vaimuannid on antud armastuses koguduse teenimiseks ja ülesehitamiseks. Prohvetlik eluviis eeldab sügavat Piibli uurimist ja lähedast osadust Jumalaga. Prohvetliku kõne eesmärk on tuua Jumala eesmärgid inimeste, koguduste ellu. Prohveteringud tuleb läbi katsuda, nii ilmutus, tõlgendus kui rakendus. Prohvetlus on väga oluline vaimuand, sest kogudus vajab julgustust ja tarkust konkreetsel ajal konkreetsel olukorradeks, et ehituda üles, olla valmis tulevikuks ja teada, mille eest täpselt mingitel hetkedel palvetada.

¹⁷⁷ Ralf Luther, *Uue Testamendi sõnaraamat* (Tallinn: EELK, 1992), 38-39.

¹⁷⁸ Grudem, *The Gift of Prophecy*, 200.9, EPUB.

¹⁷⁹ Collins, *Prohveteri!*, 21-22, 24, 26-28.

¹⁸⁰ Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 63, 68 .

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö “Prohvetluse vaimuannist Uues Testamendis ja kaasajal” eesmärk on esitada piibellik käsitlus prohvetliku vaimuanni kohta UT-s, et sellest oleks abi kaasaegsele kristlikule kogudusele. Eesmärgi täideviimiseks püstitasin uurimisküsimuse: “Kuidas prohvetlik vaimuand on Jumala poolt mõeldud uustestamentlikus koguduses toimima?” Ja sellest lähtuvalt: *Mida õpetab Uus Testament prohvetliku vaimuanni kohta?*

Uurimistöö käigus avastasin UT prohvetluse kohta väga palju. On oluline asetada prohvetlus laiemasse vaimuandide ja VT konteksti, mõistmaks, mis on selle aluseks ja lähtekohaks. UT prohvetlus ei sündinud tühja koha peale. VT tausta ja sõnade päritolu uurimine aitas mõista prohvetluse juuri, see on Jumala viis oma rahvaga rääkimiseks läbi kogu Piibli. Vaadates VT ja UT prohvetluse sarnasusi ja erinevusi, mõistan paremini, kust on tulnud ootus tänapäeva prohvetlusele, nagu see peaks olema eksimatu. Sain teada, et VT prohvetite vasteks on pigem UT apostlid, mitte UT prohvetlikult kõnelejad. Jumala Vaim laskus inimeste peale prohvetluseks nii VT kui ka UT ajal. Jumala Vaim on sama läbi aja ja laskub prohvetlikuks teenimiseks kristlaste peale ka tänapäeval kuni Jeesuse tagasitulekuni.

Jeesuses täitusid VT ettekuulutused ja algas uus ajajärk prohvetluses. Vaimu ja seega ka prohvetliku anni laialdase väljavalamisega koguduse peale Nelipühapäeval täitus (vähemalt osaliselt) prohvet Joeli ettekuulutus. VT-s esineb prohvetiand ainult üksikutel prohvetitel, uue lepingu ajal on prohvetliku kõne vaimuand väga paljude kristlaste elus¹⁸¹. Näib, et prohvetlus heideti hiljem kirikust välja valeprohvetite ja kiriku “kõrvalekaldumise” tõttu. Jumala Vaim on aga tegutsenud ja tegutseb tänini Kristuse ihus ning prohvetlik and on kättesaadav ja vajalik kristlikule kogudusele tänaseni.

1Kr 14:1-5 eksegees võimaldas mõista armastuse, koguduse ühtsuse, vaimuandide, eelkõige prohvetliku vaimuanni vajalikkust ja eesmärki ning prohvetliku kuulutamise konteksti. UT prohvetlus kannab endas Jumala eesmärki rajada ja kindlustada usklike kogukonda, et hea sõnum Jeesusest Kristusest võiks levida. Esimene usklike taotlus olgu armastus, üksmeel koguduses. Armastuse tõttu tuleb kõigil usklikel vaimuande igatseda. UT õpetab, et

¹⁸¹ Janek Järveots, *Vana Testamendi Väikesed Prohvetid ja Nende Relevantsus Kristlikus Koguduses* (Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2017), 6.

prohvetlik vaimuand on vaimuandide nimekirja eesotsas, mida peaks eriti aktiivselt taotlema. Prohvetlikult kõneleja ehitab kogudust, see on ülimalt armastuse väljendus ja annu igatsemise põhjus. Vaimuannid on Kristuse ihu ülesehitamiseks hädavajalikud, inimesed vajavad usku kasvamisest, julgustust, lohutust. Kristuse kogudus vajab siiski ja vajab jätkuvalt prohvetlust Kristuse ihu ülesehitamiseks ja hea sõnumi edastamiseks Jeesusest selles maailmas.

Õppisin tundma piibellikku prohvetlust, prohvetlikku vaimuandi erinevate käsitluste valguses. Mõnega neist nõustusin, mõnega mitte ja mõni küsimus jäi lahtiseks. Näit Grudemi ja Aldridge'i arvamuse kohaselt ei tohiks tänapäeval alustada prohvetiteeringut sõnadega "Nõnda ütleb Issand", sest tänapäeva prohvetitel ei olevat sellist autoriteeti. Veelgi õpetab just nii prohvetiteeringut alustama: *See on Jumala Sõna sulle*¹⁸². Rootsi teoloogiadoktor P. Nordberg ei näe tänapäeva prohvetlusel olevat väiksemat autoriteeti kui VT-s või UT-s, ometi soovib ta selliste väljenditega ettevaatlikult ümber käia, nõustun temaga.

Käesolev töö näitab, mida UT kirjutab prohvetluse vaimuanni kohta 1Kr kirjas sealse koguduse olukorra valguses. Esitatud on ka prohvetluse laiem kontekst UT-s, Piiblis, juutluses ja tendentses varases kristluses. Luues seosed UT põhjal saadud teadmiste ja koguduses ellurakendamise vahel, tõin esile praktilised nõuanded ja juhised prohvetliku vaimuanni kasutamise kohta. Prohvetiteeringud tuleb läbi katsuda, selleks on vaja õiget õpetust, teisi prohveteid ja vaimude eristamise andi. Nii sõnumi edastaja kui vastuvõtja peavad rajama oma usuelu Piiblile ja osadusele Jumalaga. Prohvetlikud sõnumid ei ole ainus ega peamine viis, kuidas Jumal räägib, vaid Jumala Sõna. Kaasaegne prohvet ei lisa midagi Piibli algtõdedele juurde, tema, kui teenimisanni ülesanne on ehitada Kristuse ihu¹⁸³. Prohvetid peavad alistuma koguduse juhtide autoriteedile.

Nõustun Collinsiga, et: "Prohvetlikult kõnelemise and on Jumala imeline ja võimas kingitus. Ta tahab selle kaudu oma rahvast õnnistada, juhatada ja julgustada."¹⁸⁴ Jumal ise valib, kutsub ja määrab koguduses inimesed ametisse ka tänapäeval (Ef 4:11-12¹⁸⁵). Prohvetiteenistus ei kadunud koos algkoguduse prohvetitega. Piibel näitab selgelt, et Jumala plaanis on

¹⁸² Veelen, *Avastusretk prohvetlusse*, 39.

¹⁸³ Kenneth E. Hagin, *Ta andis inimestele ande: Apostel, prohvet ja pastor Piibli valguses* (Tallinn: Domata, 2000), 73-74.

¹⁸⁴ Collins, *Prohvetiteeri!*, 53, 95.

¹⁸⁵ Ef 4:11-12 *Tema on see, kes on pannud mõned apostliteks ja mõned prohvetiteks ja mõned evangelistideks, mõned karjaseks ja õpetajateks, et püüa inimesi valmistada abistamistööle Kristuse ihu ülesehitamiseks.*

prohvetlikul vaimuannil oluline koht¹⁸⁶. Prohvetliku kõnelemise and on ka täna kogudusele kättesaadav ja vajalik. Tunnetame ja ennustame küll poolikult (1Kr 13:9-10), aga vajame Püha Vaimu ande selle ajani, “kui tuleb täielik, siis kõrvaldatakse poolik.” Usun Piibli alusel, et prohvetluse vaimuand on mõeldud kõigile tänapäeva kristlikele kogudustele aktiivseks praktiseerimiseks.

¹⁸⁶ Aldridge, *Jumala hääle kuulama õppimine*, 43-45.

BIBLIOGRAAFIA

Aldridge, Mark. *Jumala hääle kuulama õppimine... ja prohvetliku elustiili leidmine* (Tallinn: Eesti Evangeelne Allianss, 2017).

Apostlikud isad/ kreeka k tõlkinud K. Kasemaa (Tallinn: Eesti Keele SA, 2002)

Aune, David E., “Prophecy” - *Mercer Dictionary of the Bible*, toim. Watson E. Mills, 714-715 (Macon, Georgia: Mercer University Press, 1997).

Aune, David E. *Prophecy in early Christianity and the ancient Mediterranean World* (Grand Rapids, MI: W.B.Eerdmans Publishing Co, 1983).

Bible Hub, <https://biblehub.com/> (vaadatud 2022 sügis - mai 2023)

Bailey, Kenneth E. *Paul Through Mediterranean Eyes: Cultural studies in 1 Corinthians* (London: Society for promoting Christian Knowledge, 2011).

Batchelor, Mary. *Piiblit avades* (Tallinn: Eesti Piibliselts, 1998).

Collins, Bruce. *Prohveteeeri! Praktilisi näpunäiteid prohvetliku anni arendamiseks* (Tallinn: Oleviste Kogudus, 2002).

Davis, Ellen F. *Biblical Prophecy: Perspectives for Christian Theology, Discipleship, and Ministry (Interpretation: Resources for the Use of Scripture in the Church)* (Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 2014).

The Didache, <https://www.newadvent.org/fathers/0714.htm>, 21.04.2023.

Dodds, Eric R. *Paganad ja kristlased ängistuse ajastul* (Tallinn: Varrak, 2003).

Douglas, J.D., toim. *New Bible dictionary. Third Edition* (Leicester: Inter-Varsity Press; Downers Grove (Ill.): Intervarsity Press, 1996).

Drane, John. *Paulus. Apostli elu ja kirjad* (pdf paljundusest KUS-i raamatukogus).
https://drive.google.com/file/d/1P_ceF4fOH-BH_hOr8vNnj546b-qet-Kg/view

Douglas, J.D., toim, Tenney, M.C., toim. *New international Bible dictionary* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1987).

Eesti keele seletav sõnaraamat/

<https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=sib%C3%BCII&F=M>, 19.04.2023.

Fee, Gordon D. *The First Epistle to the Corinthians* (Mi; Cambridge: W.B. Eerdmans Pub Co, 2014), EPUB.

Freedman, David Noel, toim. *The Anchor Bible dictionary. Volume 2, D - G. Volume 5, O - Sh* (New York [etc.]: Doubleday, 1992).

Grudem, Wayne A. *The Gift of Prophecy: In the New Testament and Today* (Illinois: Crossway Books, 2000), Paperback version, (vaadatud aprill-mai 2023).

https://www.amazon.co.uk/gp/product/1581342438/ref=sw_img_1?smid=A2KVF7QXNCLV8H&psc=1&asin=1581342438&revisionId=&format=4&depth=1

Hagin, Kenneth E. *Ta andis inimestele ande: Apostel, prohvet ja pastor Piibli valguses* (Tallinn: Domata, 2000).

Hyatt, Eddie L. *Prophets and Prophecy: Timely Insights from the Bible, History, and My Experience* (Grapevine: Hyatt Press, 2021), Kindle, EPUB.

Amazon Paberback

https://www.amazon.com/Prophets-Prophecy-Insights-History-Experience-ebook/dp/B08W2ZBDNJ/ref=sr_1_1?crd=2SEXZWSSJJTD&keywords=Hyatt%2C+Prophets+and+Prophecy&qid=1684497757&srefix=hyatt%2C+prophets+and+prophecy%2Caps%2C216&sr=8-1&asin=1888435631&revisionId=&format=4&depth=2

Järveots, Janek. *Vana testamendi väikesed prohvetid ja nende relevantsus kristlikus koguduses. Lõputöö projekt* (Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2017).

Kirjamägi, Andres. *Prohvetlusest ja selle esindajaist Eestis* (Rakvere: Rakvere Nelipüha Kogudus, 1997).

Kroll, Allan. *Vaimuanded ja vaimuilmingud apostlikest isadest Augustinuseni. Magistrieksami osatöö* (Tallinn: EELK UI, 2020).

Kydd, Ronald A.N. *Charismatic Gifts in the Early Church* (MA: Hendrickson Publishers, 1993).

Lohse, Eduard. *Uue Testamendi tekkelugu* (Tartu: EAÜS Kirjastus, 1994).

Luther, Ralf. *Uue Testamendi sõnaraamat* (Tallinn: EELK, 1992).

Martin, Ralph P. "Gifts, Spiritual" - *The Anchor Bible dictionary*, toim. Freedman, D.N. Volume 2, 1015 - 1018 (New York [etc.]: Doubleday, 1992).

Mills, Watson E., *Mercer Dictionary of the Bible* (Macon, Georgia: Mercer University Press, 1997).

Morris, Leon. *Pauluse esimene kiri korintlastele* (Tallinn: Logos, 2008).

Nikolainen, Aimo T. *Pauluse kirjad korintlastele. Kaine kristluse alused/Esimene kiri* (Tallinn: EELK, 1995).

Nordberg, Peter., "Prohvetlus - metsik või väärtuslik?", intervjuueerinud Külvi Maisov ja Veikko Vösu, *KÜSIMÄRK*, video 59:22, (TV7 eetris 20.03.2023, vaadatud 30.03.2023) <https://www.youtube.com/watch?v=4tXi9y3JR3E&t=2405s>

Nordberg, Peter. *Kirjavahetus Messengeri keskkonnas, 27.05.2023* (küsitud luba kasutada lõputöös).

Novum Testamentum Graece. Greek-English New Testament. Nestle Aland 28th Revised Edition (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2014).

Perkins, Pheme. *First Corinthians. (Paideia: Commentaries on the New Testament)* (Michigan: Baker Academic, 2012).

Piibel.NET, <https://www.piibel.net/>, 2022/23.

Piiblientsüklopeedia/ D.Clines; J.W.Drane jt. (Tallinn: Eesti Raamat, Logos, 1996).

Rienecker, Fritz; Maier, Gerhard. *Suur Piiblileksikon* (Tallinn: Logos, 2021).

Silva, Moisés, toim. *New International dictionary of New Testament Theology and Exegesis. Volume 4.* (Grand Rapids, Michigan : Zondervan, [2014]).

Sünonüümisõnastik,

<http://www.eki.ee/dict/sys/index.cgi?Q=kirglik+&F=M&C06=et> (vaadatud mai 2023).

Tamm, Peeter. *Vana Testamendi prohvetid ja nende sõnum. Kursusetöö* (Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 1998).

Teekel, Toivo. *Prohvetlusest Eestimaal. Diplomitöö* (Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2010).

Thurén, Jukka. *Rooma kiri* (Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2001).

Tulk, Sander. *Vana Testamendi prohvetiraamatu seletus - Hesekiel. Loengumaterja, KUS aine VKTJ.T.03,* mai 2022.

Tärk, Osvald. *Rooma kirja seletus* (Tallinn: Logos, 2002).

Uus Testament ja psalmid ehk Vana Testamendi laulud / [kreeka keelest] tõlkinud T.Paul, U.Masing (Tallinn : Olion, 1990 (Tallinn : Ühiselu).

Van Veelen, Gordon. *Avastusretk prohvetlusse: Jumala hääle kuulamine, sõnumi puhastamine ja hindamine* (Tallinn: Healing Rooms Estonia MTÜ, 2017).

Westermann, Claus. *Tuhat aastat ja üks päev* (Tallinn: Logos, 1995).

Wikipedia. “*John Wimber*”, viimati muudetud 24. veebruaril 2023, https://en.wikipedia.org/wiki/John_Wimber (vaadatud 21.05.2023).

Wikipedia. “*Montanism*”, viimati muudetud 16. märtsil 2023, <https://en.wikipedia.org/wiki/Montanism> (vaadatud 21.05.2023).

Wright, Christopher J.H. *Knowing God - The Trilogy: Knowing Jesus, God the Father, and the Holy Spirit through the Old Testament* (Langham: Global Library, 2017).

Lisa 1

Vaimuandide nimekirjad Uuest Testamendis

1Kr 12:28-30 “Ja Jumal on seadnud koguduses esmalt mõned apostleiks, teiseks prohveteiks, kolmandaks õpetajaiks; seejärel tulevad imeteod, seejärel armuannid tervendamiseks, abistamiseks, juhtimiseks, mitmesugusteks keelteks. Ega kõik ole apostlid? Ega kõik prohvetid? Ega kõik õpetajad? Ega kõigil ole tervendamisandisid? Ega kõik räägi keeli? Ega kõik tõlgenda neid?”

1Kr 12:4-11 “Armuanndes on küll erinevusi, aga Vaim on seesama, ja teenimisviisides on erinevusi, aga Issand on seesama, ja väeavaldustes on erinevusi, aga Jumal on seesama, kes teeb kõike kõikides. Aga igäühele antakse Vaimu avaldus ühiseks kasuks. Nii antakse ühele Vaimu kaudu tarkusesõna, teisele aga tunnetusesõna sellesama Vaimu poolt; ühele usku sessamas Vaimus, teisele aga tervendamise armuande ikka samas Vaimus; ühele väge imetegudeks, teisele prohvetlikku kuulutamist, kolmandale võimet eristada vaime; ühele mitmesuguseid võõraid keeli, teisele aga keelte tõlgendamist. Aga kõike seda teeb üks ja sama Vaim, jagades igäühele eriosa, nõnda nagu tema tahab.”

Rm 12:6-8 “Aga meil on meile antud armu järgi erinevaid armuande: olgu prohvetliku kuulutamise and, mida kasutatagu usu mõõtu mööda; olgu teenimine, mis toimugu teenimisametis; olgu keegi õpetaja, siis toimigu ta õpetajaametis; olgu keegi hingehoidja, siis toimigu ta hingehoidjaametis; kes teistele jagab, andku siira südamega; kes teist juhatab, olgu innukas; kes on hoolekandja, olgu oma ametis sõbralik.”

Ef 4:11-12 “Tema on see, kes on pannud mõned apostleiks ja mõned prohveteiks ja mõned evangelistideks, mõned karjaseiks ja õpetajaiks, et pühi inimesi valmistada abistamistöole Kristuse ihu ülesehitamiseks,”

SUMMARY

“The Gift of Prophecy in The New Testament and Today”

Grete Veedla

SUMMARY

The purpose of this paper is to find a biblical view of the prophetic gift in the New Testament in order to be of use to the modern Christian church. The **research question** of my thesis is: "How is prophetic gift intended by God to function in the New Testament church?" And from that starting point: What does the New Testament teach about prophetic gifts? What is the biblical basis for prophetic gift?

As a research method, I used exegesis of the New Testament (NT) text and a search on the subject of prophecy in biblical dictionaries, lexicons, literature, biblical texts, etc. I considered the exegesis of 1 Cor 14:1-5 to be important, as it allows us to understand what the Bible teaches about prophecy. I chose this section of the text because it contains the concentration of NT prophecy. It is useful to study theological themes through exegesis of the relevant texts. In this way, we can learn the most important thing about a subject.

In the course of my research, I discovered many aspects of NT prophecy. It is important to place prophecy in the broader context of spiritual gifts and the Old Testament (OT) in order to understand what is its basis and starting point. New Testament prophecy was not born out of nothing and is not a 'thing in itself'. Examining the OT background and the origins of the words helped us to understand the roots of prophecy as God's way of speaking to his people throughout the Bible. I got an understanding of the similarities and differences between OT and NT prophecy. I better understand where the expectation for modern prophecy comes from, as if it should be unmistakable. I learned that the OT prophets are the parallel of NT apostles rather than NT prophets. God's Spirit descended upon people for prophecy in both OT and NT times. God's Spirit is the same throughout time and will also be descended upon Christians for prophetic ministry even now until Jesus returns.

I also looked at the broader context in the NT, the Bible, Judaism, and trends in early Christianity. Drawing connections between NT knowledge and church practice, I highlighted practical advice and guidance on the use of the spirit of prophecy. Prophecy needs to be tested by knowing the right doctrine, having a prophetic spirit and the gift of discerning spirits. Both the messenger and the recipient of the message must first and foremost base their daily Christian life on personal Bible study and communion with God. Prophetic messages are not the only or primary way God speaks to us, but the Word of God. The modern prophet does not add anything to the Bible's basics, his task as a minister is to build up the body of Christ. Prophets must submit to the authority of church leaders.

As a result of this work, I learned what the NT says about the prophetic gift in 1 Corinthians in the context of the situation of the church there. The exegesis of 1Cor 14:1-5 made it possible to understand the necessity and purpose of love, the unity of the church, the gifts of the Spirit, especially the prophetic gift. The NT teaches that the prophetic gift is at the top of the list of spiritual gifts that should be pursued with particular intensity. The prophetic speaker builds up the church, it is an expression of supreme love and a reason for longing for it. The church of Christ needed then, and continually needs, the prophetic gift to build up the body of Christ and to bring the good news of Jesus to this world. I believe, based on the Bible, that the gift of prophecy is meant for active practice in every Christian church today.

I have relied more extensively on the English e-books Grudem, W.A, *The Gift of Prophecy: In the New Testament and Today*, 2000 and Hyatt, E.L., *Prophets and Prophecy: Timely Insights from the Bible, History, and My Experience*, 2021. In addition, I have relied on B.Collins, *Prophecy!*, 2002, and M.Aldridge, *Learning to Listen to God's Voice... and Finding a Prophetic Lifestyle*, 2017, as well as Swedish pastor and Bible teacher, theologian Peter Nordberg, and other sources.

My thesis is 55 pages long and has one appendix with Bible scriptures on the lists of spiritual gifts. There are 46 references in my bibliography. My thesis is written in Estonian.